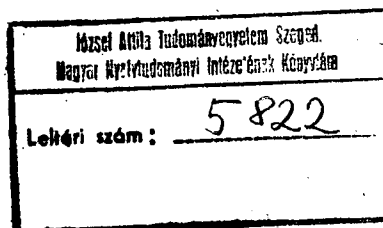

S z é c s i P á l :

KABAI SZEMÉLYNEVEK 1741-TŐL 1800-IG

Bölcsészdoktori értekezés

1962 .

B e v e z e t é s

1. A helység történetének áttekintése.

Kaba napjainkban közigazgatásilag Hajdu-Bihar megyébe tartozó nagyközség. A legrégebbi emlékek szerint bihari falu volt. A török hódoltság korában Szabolcs megyéhez, majd Biharhoz kaptak át - ~~in~~ váltakozva. A XIII. század elején a Váradi Regestrum 101-es §-a említi: "Bata de Kaba VR. 101" - idézi BENKŐ LÖRÁND / A régi magyar személynévadás, 8x/ A nagyváradi egyházmegye évkönyvei szerint Kabán hajdan "parochia" volt. Bihar megye 1552-es összeírásában a falut a nagyváradi püspök birtokában találjuk. "Minthogy kiemelkedett a környék települései közül, Nagykabának is nevezték... A XVI. században Vajda-kaba néven is szerepelt, az 1572-ből származó defter is Danda vagy Vánda Kaba néven említi." / DANKÓ IMRE: Körösköz-bihari hajduság 43/.

A hagyomány Bocskai István fejedelem hajduszabadalmakkal ellátott telepítései, sőt a hajdukerület "Öreg hajduvárosai"-nak sorában tartja számon. Ennek ellentmond az a tény, hogy 1608-ban Báthori Gábor mint püszttát említi meg, a adományleveléből következtethetünk arra, hogy a helység csak hajduszabadalmakat kapott. Ez azt jelentette, hogy lakói "keresztény időben minden adó megfizetése alól mentesek voltak, ezzel szemben azonban fegyverrel szolgáltak az erdélyi fejedelemnek." / MEZŐSI KÁROLY: Bihar megye a török uralom megszűnése idejében 260 / . Ezeket a kiváltságokat találjuk Báthori adománylevelében, s így megszerzésük nem történhetett korábban 1608-nál. Ennek rövid története: A fejedelem "több helységgel együtt Nagykállót is a hajduknak adományozta településükkor, de a Kállay-család visszakövetelte a birtokot. Hosszu tárgyalás után 1608-ban olyan egyezség jött létre, hogy a Kállóban levő, s Magyarországhoz tartozó hajduk [TISZA]-Csegét, az Erdélyhez tartozók Kállóért Nádudvart kapják. Ezt a fejedelem meg is toldotta Kaba odaadományozásával:

...ő Nagysága megtekintvén igaz hűségeket és hogy ő Nagysága tekinteteiért mennek erre, hogy Kállóból kivegyék kezeket ő Nagysága N á d u d v a r h o z | a d j a K a b á t, ki most pusztá, ki Bánffy Dienes uramé". / VARGA GÉZA; Hajdume - gye leírása, 124/

Az Approbata Contitutiok III. rész LXXXVI. cím 1. articulusa viszont a hajduvárosok közt említi, és Bocskai telepítésének tudja: "...a hajduvárosok, hajdui szabadsággal és némely dolgokban a vármegyék törvényétől megkülönböztetve vannak és élnek azok, akiket Bocskai fejedelem elsőbben megtelepítvén és nemesítvén bizonyos szabadságokkal meg is erősített, meg is ajándékozott volt, ez hazának fegyverrel való szolgálatjokért, s azután több fejedelmektől is abban megtartattanak és erősítettenek; melyek nevezet szerint ezek: Szalonta, Ürög, Szent-Márton, Tamási, Harsány, Köröszeg, Komádi, Vekerd, Sass, Régen, Pélegyháza, Bagamér, Mike-Pércs, Bago, Konyár, Deretske, Berettyó-Ujfalu, Kaba, Sáránd, Tépe... " / Magyar Törvénytár; Erdélyi Törvények 1540-1848 Bp. 1900. 164/

Kaba a Körösköz- bihari hajdutelepek egyike volt. Ezt az egységet tekinthetjük a hajduság legjelentősebb és szám- szerűen is legnagyobb csoportjának. A hajduság ugyanis nemcsak az " öreg hajduvárosok" -ból és néhány szabadalmak- kal ellátott Debrecen vagy Szalonta környéki helységekből állt. " ... Bocskai kiváltságolt városain kívül nagy tömeg hajduság maradt még. Ezek utóbb, részben még Bocskai Ist- ván, majd Báthori Gábor Bethlen Gábor és a két Rákóczi György kiváltságleveleivel szintén földet kaptak állandó letelepedésre a bihari, szabolcsi, borsodi és zempléni ré- szeken." / SZABÓ ISTVÁN, A hajduság kialakulása: Alföldi Füzetek I,11/ "A hajduk a borsodi Emódtól kezdődően le egészen a bihari Sarkadig nagy félkörben védve az egykori Erdély és Partium területét, települtek le." / DANKÓ: i.m.3/ Csoportjaik: Sajó- Hernád melléki hajdutelepek, szabolcsi hajdutelepek, a hajdukerület városai és a Körösköz-bihari

hajdutelepek.

Bárkitől is szerezte meg Kaba a kiváltságokat, történeti tény az, hogy lakói a kor nagy társadalmi megmozdulásaiból nem vonták ki magukat. Lakóinak száma épp ezért időnként elenyészően csekély volt. 1608-ban Báthori joggal kezelhette úgy a helységet, mint pusztává vált Hajdutelepet, s újra telepítette. Gyakran előfordult ugyanis, hogy a falu pusztán, lakatlanul állt. Sűrűn voltak tűzvészek, katonai pusztítások. Az első csapást II. Rákóczi György ingataggá és önzővé vált politikája vonta a Rákócziakhoz hű, de magukra hagyott hajduk településeire. / VÖ. H. FEKETE PÉTER: Hajduszoboszló és a hajduság pusztulása 1660-ban. / 1660-ban Szeidő Achmet budai basa seregével " mindenütt széljel az egész hajdu-városokat úgy, mint ama jó emlékezetű Bocskay István fejedelemtől a szegény haza javára megtelepített és immár megtömegesedett és mindenféle jókkal elbővült, többnyire egymást érő szép helyeket, amelyek Erdélynek és Magyarorszag részeinek is oltalmazó erős falai és gyepűi valának, mint valami rettenetes árvíz elborította, e l - k e z d v é n K a b a v á r o s á n / honnan a hajduság elszaladott vala/ egyről egyig rettenetes tűzzel felvetteté és megemészté, kiknek eget verdeste lángja és a fényen napot is elborítá fekete füstje" -idézi VARGA GÉZA / Hajdumegye leírása 124/.

1702-ben a rácok dulták fel a helységet. " Ismét elpusztított Kaba 1707-ik évben szept.9-én a rácok által. 1719-ben Kabáról többen elköltöztek" - a hagyomány szerint a fél falu - " és a XVII. század elején elpusztult Békés megyei községet, Szent-Andrást kezdték újra megépíteni." / VARGA: i.m. 125/

A hajduszabadalmaktól ez idők során megfosztották, és a helység az Eszterházyak kezébe került. 1715-ben 52 magyar jobbágy, 1720-ban 76 magyar jobbágy és egy nemes alkotta a lakosságot. (Mezősi i.m. 260-61) (Acsády adatai)

Ezek, voltak Kaba történetének főbb mozzanatai a dolgozatomban vizsgált időszakig. Vázlatossága ellenére is jelentős szempontot ad: eseményeket idéz, melyek azt bizonyítják, hogy a népmozgalom a vidéken igen jelentős volt, s ezt igazolják az anyakönyvbe bejegyzett helymegjelölések és a harmadik névelemként megőrzött helységnevek is.

2.Aa fő források: Kaba XVIII. századi anyakönyvei

A dolgozathoz szükséges, mintegy 6500 adatot a kabai református egyházközség legrégebbi anyakönyveiből szerezttem meg. Az első a következő címet viseli: "Az Hajdu-Kabai Szent Eklésiába Keresztelteknak, Halottaknak, Poenitentziákat tartóknak Laistroma. Tiszteletes ABONY Mihály Predikátorságátul fogva, melly kezdődött cbbxxxxi-dik esztendőnek Pünköszt havába a Nemzetes FAZEKAS ANDRÁS Urannak akkor már VIII. dik Esztendőbeli Biróságába" Leltári szám: C.I.1. Ez 1741-től 1761-ig tartalmaz bejegyzéseket. Az 1750-es években azonban olyan gondatlanul vezették, hogy az 1758-ban Kabára került Tiszteletes Turi Sámuel lemásoltatta a husz év anyagát, és 1761-től ő vezette. Az 1761-1800-ig terjedő időszak adatait a C-I.2. illetve C.I.3. számú anyakönyvekből vettem.

Az CI. 1-es anyakönyv címe elárulja, hogy ez a "Laistrom" a kereszteleési, halálozási és házassági anyakönyvet, valamint a büntetések jegyzékét tartalmazza. Ezeket évenként, rendszerint külön oszlopba és külön címek alá írták:

1741. Esztendőbe kereszteltettek

1741 Esztendőben esett

Praedikációval való Halottak

Énekszós Halottak

Házasultak

Poenitenczia tartók.

Az adatok kicédulázásánál és idézésénél ezeknek megfelelően a következő jelöléseket alkalmaztam: a halotti anyakönyveknél P / prédikációs/ vagy É / énekszós/, házasságinál: H, büntetésnél B. A keresztelési anyakönyv adatait külön nem jelöltem. Feltüntettem a bejegyzés dátumát, idéztem a szövegrészt, amelyben a név előfordult.

Az 1741-50 közötti tíz év minden adatát összegyűjtöttem és feldolgoztam / vezetéknév, keresztnév, egyelemű név, ragadványnév csoportosításban. / 1751-1800-ig a három és az egyelemű neveket vettem figyelembe, hogy az előbb említett tíz évnél anyag kapcsán felmerült, s a kevés adat miatt tisztázhatatlan problémákat megoldhassam.

Az összegyűjtött anyaggal kapcsolatban két kérdésre kerestem választ: 1. Mekkora a forrásértéke az anyakönyvnek a névtani vizsgálódás szempontjából? 2. Az egész falu lakosságát felölelik-e a kabai anyakönyvekben szereplő adatok?

1. Az egyházi anyakönyveknek névtani forrásként való felhasználására szép példát találunk KARÁCSONY SÁNDOR ZSIGMOND: Személyneveink 1500-tól 1800-ig c. munkájában. Főként az 1700-as évekre vonatkozó adatokat meríti anyakönyvekből.

Mikor indult meg tulajdonképpen az anyakönyvezés? Ebből a szempontból korainak vagy későinek kell-e tekinteni az említett anyakönyveket? RÉVÉSZ IMRE: "Magyar református egyháztörténet"-ében /Debrecen 1938/ a következőket találtam a kérdésre vonatkozóan: "A XVI. század elején már a római katolikus plébánosok is vezettek keresztelési anyakönyvet, ha nem is egyetemesen. Természetesen, hogy a protestáns egyházi élet tovább folytatta ezt a nagyfontosságú rendtartást. A hercegszöllősi kánonok" - az 1576-os hercegszöllősi / dél-baranyai/ zsinaton elfogadott törvények - "teszik legelőször azt az

intézkedést, hogy minden lakipásztor tartozik az házasságban való sok, zűrzavarnak eltávoztatásáért' anyakönyvet vezetni a megkereszteltekről, s azt gondosan őrizni az illető helyi gyülekezetben, s átadni vagy odahagyni utódainak. Sajnos, a rendelkezés csak századok múlva lett általános érvényűvé, s tágult ki a házassulók, halottak anyakönyvezésére is / ez utóbbi kettőt a keresztlési anyakönyvezéssel együtt, legelőször egy ágostai hitvallásu kánón - a bittsei rendeli el..../; ez időbeli legkorábbi anyakönyveink, ha voltak is, elpusztultak a gyülekezetek viszontagságai során, mai legrégibb anyakönyveink - egynéhány, a XVII. századba visszamenő kivételével - a XVIII. század elején kezdődnek. /RÉVÉSZ i.m. 208/ . A szóbanforgó kabai anyakönyvek tehát az anyakönyvezés általánossá válása időszakából származnak.

A forrásértékre vonatkozólag: " ... közhelyként ható tény, hogy a névadás alakulását az alkalmak és források jellege nagyban befolyásolhatta. A névhasználat szempontjából nem lényegtelen az, hogy okleveleket, családi-as hangu levelezést, avagy bizalmas természetű naplót dolgoz e fel a kutató." / KARÁCSONY SÁNDOR ZSIGMOND: Szmélyneveink...lll/

Az anyakönyv természete szerint hivatalos irás, így névtani jelentősége az okleveles adatokéhoz hasonló, sőt egyenlőségi jelet is tehetünk közéjük, ha történeti sorrendjüket vesszük figyelembe: az oklevelezés hanyatlásával s az anyakönyvezés általánossá válásával az egyházi és állami anyakönyvek legalább olyan fontos névtani források, mint korábban az oklevelek, lajstromok, egyéb különböző célú összeírások. Ezen tulmutató megállapítást tesz KARÁCSONY SÁNDOR ZSIGMOND, amikor az anyakönyvi adatok névtani szempontu feldolgozásáról ír: "... megállapíthatjuk, hogy gyümölcsözőtető a névtani kutatás számára a régi kézíratos anyakönyvek átvizsgálása, mert a korabeli névhasználat ingadozásait illetőleg változatosságát

gyakran hivebben tükrözi akármilyen egyéb okmánynál, összeírásnál. Másrészt igen célra vezető földrajzilag is csoportosítani az anyagot, mert a nevek használatában tájegységenként sokszor végtelen ingadozások is kimutathatók. " /Földrajzi és társadalmi indítékok a XVIII. századi személynévadáiban: NévtVizsg. 168/.

2. Minden kabalakos szerepel-e az anyakönyvben? Ehhez azt kell eldönteni, voltak-e más felekezetűek a faluban, vagy csak reformátusok. A "Hajdúmegye leírása"-ban - mely az 1881-es helyzetet tükrözi - két támpontot találunk: "Hajdú megyében ... a helvét hitvallású népelem van erősen képviselve... / VARGA i.m.227/ "Kaba és Kis-kaba a bárándi plébániához tartoznak" /VARGA i.m.229/ Tehát a vizsgált időszak után kb. 100 évvel is csak szórványban éltek itt katolikusok. Katolikus plébánia és izraelita hitközség csak a századforduló táján létesült. Ezek a tények arra utalnak, hogy 1741-1800 között nem élt más vallású a községben, vagy ha volt is néhány, számuk elhanyagolható.

Természetesen számolnunk kell az anyakönyvek hiányosságaival is. A keresztelési réaz az egyetlen / és legfontosabb/, amely teljesnek nevezhető. Alig van benne egy-két ilyen jellegű bejegyzés: "...itt 5 hónap hibázik A i 1799dik E/ztendőnek Április 26dikaig". A többi rész nem teljes: É 1792-ig, P 1788-ig, B 1782-ig, H 1781-gyel bezárólag tartalmaz bejegyzéseket, aztán csak az 1800-as évek első évtizedétől / 1804 illetve 1806/ vezették rendesen.

A fentiek alapján megállapítható, hogy az anyakönyvek az említett hiányosságok ellenére is, az egész falu személynévanyagát tartalmazzák a vizsgált időszakban.

A NEVEK VIZSGÁLATA; AZ EGYELEMŰSÉG NYOMAI

Az egyelemű névadás a magyar nép történetében is az őstársadalom korára jellemző, / v.ö. pl. BENKŐ LORÁND, A régi magyar személynévadás: Klny. a Magyar népkutatás kézikönyvéből, 2/ de még a feudalizmus kialakulásának korában is virágzik / v.ö. uo. 4,5,7/" A honfoglalás idejében, valamint a honfoglalás után kb. a XIV. századig a magyarság csak egyelemű neveket használt"./ BÁRCZI GÉZA; A magyar szókincs eredete 129/. Csak a XVII. századra lesz általános a két névelem. Az egy néven való megjelölés azonban még szórványosan tovább él a későbbi századokban is, visszaszorulva a legalacsonyabb szintre taszított társadalmi csoportok, körébe. "... az egyelemű neveket viselő jobbágyok tulnyomórészt a más házában, más földjén lakó telketlen zsellérségből kerültek ki. A teljesen vagyontalan és jogtalan zselléreknel nem volt szükség a másodlagos név, a családmén kifejlődésére." - írja BENKŐ LORÁND a késő feudalizmus korszakának névadását vizsgálva / i.m. 18/. Ugyanerről SZABÓ ISTVÁN: "... a lajstromokban a jobbágyokat rendszeresen kettős / kéttagu vagy kételemű/ nevek alatt találjuk. Találkozunk k i v é - t e l e k k e l " / én ritkítottam Sz P./ " tehát egytagu nevekkal is, azonban csak szórványosan/ SZABÓ ISTVÁN, Bács, Bodrog és Csongrád megye dézsmalajstromai 1522-ből: MNYTK.LXXXVI,7/ "... egytagu nevekkal sokkal inkább találkozunk a falu népének szegényebb zsellérrétegében..." / U.ö. uo.8; vö. még KARÁCSONY SÁNDOR ZSIGMOND: NévtVizsg. 167/

Ezt bizonyítják az anyagomban talált egyelemű nevek is. Fontos azonban az egyelemű nevek elkülönítése az egy néven, vagy név nélkül történő megemlítéstől, bár indítékuk közös: társadalmi lebecsülés, vagy társadalmi ismertség.

1. A következő esetekben nem is találunk személynévet. Az azonosítás funkcióját a társadalmi állás meghatározása

tölti be. KARÁCSONY SÁNDOR ZSIGMOND olyan névmegjelölést említ érdekességként, ahol " a foglalkozás puszta említése szerepelt különböztető elemként:...A Kanáß fiacskáját temettük enek/3 óval / Bab-Matr.62/" / Személyneveink...,100/ " A teljes névtelenség természetesen minden társadalomban és osztályhelyzetben lehetetlen"- emeli ki KÁLMÁN BÉLA / XVI. századi jobbágyneveinkhez: M.Nyvj.VII,31/

a, a név elhagyásának oka: lebecsülés

koldusok: É 1772 Egy koldus Asszonynak fia 4 esztendőse

É 1752 Várfárhelyi Öreg koldus Asszony

cigányok: É 1749 Jövevény czigány Asszony

B 1741 Egy Czig Menyetske paráznaságért

B 1765 Czigány Asszony paraz[na] /agert
penitealt

más házában lakók:

P 1742 Bodavinyi Ur házában lakó nyom

[orult] öz [vegy] Assz [ony]

É 1744 Vékonyné lakója fia kisdéd

teljesen árva gyerekek:

É 1754 Árva leanka mint egy 8. esztendőse

idegenek: É 1787 Egy idegen A Tót asszony 60 eszt

É 1760 Egy Keres Ladanyi öreg er 65 eszt.

férjhez nem ment "öreg lányok"

É 1754 Egy Öreg Leány 90 esztendőse

szellemi fogyatékoság:

É 1744 A kondas idetlen leánykája

b, a társadalmi ismertség teszi feleslegessé a név feltüntetését:

prédikátor: 1746 Jánki Péter Préd leánya Su[án]na
bejegyzést követi:

P 1748 Magam másfél eszt leánkám

Hasonló: " 1715 Magunké / Johannes.../ János fi-

acskánk Dömsödi Sámuel pap fia /Hal

Matr 286 / " /KARÁCSONY SÁNDOR ZSIGA

MOND: Személyneveink ...101/

bába: P 1758 Az öreg Bába unokája 13 eszt

Bizonyítja a kétféle indítékot az is, hogy az a, csoport nyolc temetési adata - Bodavinyi Ur lakója kivételével - mind énekszós halott. Ebben a szerterrásban főként a szegények és gyerekek részesültek.

2, Pontosabb identifikációt tesz lehetővé a társadalmi helyzet jelölése + egyelemű néven történő említés:

a, lebecsülés:

idegen H 1745 Mátészalkai Kis Andrást ~~Érdek~~ Bösör-
ménbül v [aló] hajad [on] leány Katával

koldus É 1758 Koldus A(zony Jegesné Öreg
férjhez nem ment " Öreg lány" :

P 1753 Árva leány Judit 50. e[zt]endő

É 1767 A Öreg Leány Judit meghótt 100 e[zt]
testi fogyatékoság:

É 1770 A Szegény vak I/tók meg holt mint
egy 6 e[zt] form[a]

szerencsétlen életsorsu személy:

É A Begény Éva A(zony 60 e[zt]

b, ismertség:

B 1744 Czig [ány] Adám Vajda karo [mkodásért]

É 1757 IX.29. András vajda lea 2 e[zt]en [dős]

É 1757 IX. 3 András Vajda lea 3 e[zt]

Megjegyzés: Jegesné és a Jánki Péter fiának kivéte-
lével ^{lehet szó} kifejezetten egyelemű nevekről is, mivel a
kételeműség nem mutatható ki.

3, E csoportban előforduló neveknél már adatokkal bázo-
nyitható, hogy kétk névelemmel rendelkezőket említ az anya-
könyv egyik nevükön:

É 1748 Gellei leánya 10 heti

teljes nevén É 1744 Szol [ga] Gellei Istv [án]
leá [nya] himl [őben]

Megjegyzés: A faluban egyetlen Gellei-család volt;
a Gellei Istváné. Társadalmi helyzete magyarázza
az egynéven történő említést.

K 1749 Pékó Czigány leánya Éva

teljes nevén 1751 Péko János fia Miklós

1779 Milak czigány Lea Sara

teljes nevén 1781 Milak Mihály czig:) fia Adam

B 1765 Lole Czigány poenit [eált] paraznaságért

teljes nevén: 1765 Lole Márton Szeg Czig Fia Marton

1741 András czig Zabi Leánya Magd [olna]

teljes nevén: Czig Palotai And rás fia Mih[ály]

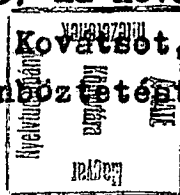
A cigánynevek esetében az "egyeleműség" tükrözheti a tényleges helyzetet: egy néven emlegették őket a faluban, hisz bizonyos mértékig még ma is "... a magyar nyelvű közösségek mellett élő cigányok többnyire... keresztnévükön ismeretesek" /LŐRINCZE LAJOS, Szempontok és adatok személyneveink ujabbkori történetéhez: Magyar Nyelvjárások I,71/

4. Vitathatatlan bizonyossággal jelentkezik az egyeleműség a kabai névanyagban annál a csoportnál, ahol az egyelemű név a foglalkozás / kovács, molnár/ megjelölése mellett található.

Pl. 1745 István Kovács leánya Erjébet

" Valószínűleg egynevűséget takarnak a jobbágyság névanyagában előtűnő " foglalkozás" - megjelölők is. Ezek... a névhelyettesítők..." " Az 1570-i összeírásban ilyeneket találunk: Lukács diák, Máté kovács, Márton pásztor, Simon kókus. Ezek egyelemű nevek lehetnek, hiszen a családnévket az összeírás már így jelöli: Pásztór Bálint, Kódis Fülöpstb." /BENKŐ LORÁND: A régi magyar személynévadás,18/

Kabán több Kovács István élt az 1800-as években. Ezeket egymástól ragadványnevekkel különböztették meg. Az István Kovács - féle neveknél a kovács épp úgy foglalkozást jelöl mint Pap István Kovács esetében a Kovács, vagy Bakó István Juhász adatánál a Juhász. A nagybetűs írás sem téveszthet meg bennünket: az Ünnepegyesség kedvéért gyakran a közneveket is nagybetűvel írták az anyakönyvben. Olyan esetet nem találtam, hogy a vezetéknév a keresztnév után állt volna, bár LŐRINCZE felhívja a figyelmet: " A szavak sorrendje megváltozik ugyanabban a közösségben akkor is, ha nem köznapi, hanem bizonyos fokig hivatalos használatban fordul elő a név." / LŐRINCZE LAJOS: Szempontok és adatok személyneveink ujabbkori történetéhez: Magyar Nyelvjárások I,73/ Ha Kovács Istvánnak hívták volna az előbb említett István Kovácsot, valószínűleg a harmadik névelemmel való megkülönböztetést

választották volna, mint pl. Vas Kovács István esetében, kinek nevében a foglalkozás anyaga vált megkülönböztetővé. Hasonló elgondolás érvényes a molnár foglalkozásra is:

B 1781 Janos Molnar terem tette mondásért pen iteált

B 1768 Pál Monár terem. poenit

P 1769 Pál Molnár Mester 59 ezt

Az egyeleműség meglétét illetően minden kétséget kizár Mihály Kovács nevének gyakori előfordulása:

1765 Mihály Kovács Leány Er[eb] [et]

1766 Mihály Kovács Lány Rebeka

É 1766 Mihály Kovács Leány Rebeka 6 heti

É 1767 Mihály Kovács Fia Janos 12 eztend

1768 Mihály Kovács Leány Rebeka

1771 Mihály Kovács Leány Anna

1773 Mihály Kovács Fia János

PAPP LÁSZLÓ Szabó István: Bács, Bodrog és Csongrád megye dézsmalajstromai 1522-ből c. munkáját ismertette a következő megjegyzést teszi: "Az egyelemű nevekkel kapcsolatban szeretnék megemlíteni egy főként debreceni forrásokban megfigyelt jelenséget. A k o v á c s foglalkozást űzők neve rendszerint keresztnév, és a Kovács szó értelmezőként van a név után illesztve 1594 Ambrus kowacz" /MNY LI,259/ Ugyanerre idéz példákat KARÁCSONY SÁNDOR ZSIGMOND is /~~ixm~~. Személyneveink 100/Ilyen típust is említ egyelemű névként a XVIII. századi névanyagból/ NévtVizsg. 166/:

"1702 Czigány Mátyás fia Ádám

1705 Czigány Gyurka fia Farkas" illetve

1716 Czigány Miklós leánya Kata / Személyneveink,101/

A kabalai anyakönyvekben is van hasonló:

1. 1747 Czigány Sára fatyu gyermek. János

H 1748 Czigány Nagy Lászlót Czigány Saarával

2. 1747 IX. Czigány Ferencz fia Ferencz

É 1747 XI. Czigány Ferencz fia 3. holnapi

1748 Czigány Ferencz fia Ferencz

É 1749 Czigány Ferentz * 1 e/zt fia

Szerepel még Czigány László és Czigány András is. Természetesen alapos vizsgálat szükséges annak eldöntéséhez, hogy

a vezetéknév helyén álló szó köznév-e , tehát Czigány Ferencz egyenlő-e Ferenc cigány-nyal, vagy vezetéknév szerepét tölti be a Czigány, illetve a vezetéknévvé alakulás bizonyos fokán áll. Az anyakönyv névanyagának tanulmányozása eredményeként az említett neveket a két mozzanatu nevek közé soroltam.

Több mű foglalkozik a Deák névtípussal is, mint az egyelemű nevek értékes példáival /pl.: PAPPL: MNY. LI, 260; BÁRCZI: MNY. LII, 146-147; KARÁCSONY SÁNDOR ZSIGMOND: NévtVizsg. 166-167/ . Anyagomban egyetlen egyszer sem fordult elő. Már vezetéknévként élt az 1741-1800 közötti időben.

VEZETÉKNEVEK.

A kételemű névadás rendszere a XVIII. századra már teljesen kialakult., Nagyjában véve a nemességnél a XIV. és XV. században, a városi polgárságnál a XIV. században, a jobbágyságnál a XVI. és részben a VII. században alakultak ki öröklődő családnevek. Azonkívül a magyar nyelvterület különböző részei közt is voltak ilyen tekintetben időbeli különbségek ... A XVII. század elejére jó részét megszüntették a tekintethető magyar családnév-anyagban ez időtől nem állott be lényegbevágó, és újabb típusok természetesen/uton már nem keletkeztek." /BENKŐ LORÁND, A családnévváltoztatás kérdései : Magyarosan XVII, 45/ A vezetéksnevek kialakulásának időpontjáról L. még: BENKŐ LORÁND A régi magyar személynévadás 18, 23; BÁRCZI GÉZA: A magyar szókincs eredete 140; uő. MNY. LII, 149-150; MELICH: MNY. XXXIX, 171-72; SZABÓ ISTVÁN: MNYTK LXXXVI, 9; LŐRINCZE LAJOS: Magyar Nyelvjárások I, 64; NÉMETH GÉZA: MNYvj. II, 124; ~~MIK~~ MIKESY SÁNDOR; Névészeti kérdések: Névt,Vizsg. 173/

Az 1741-1750 közötti időszak e folyamatot már nem tükrözheti. Mégis tanulságos lehet a második névelem áttekintése. A vezetéksnevek a XVIII. sz. közepéhez képest egy

korábbi időszakra utalnak, s ezért - ha nagyon óvatosan is - lehet következtetéseket levonni. A fenntartás oka az, hogy nem deríthető ki, mely nevek alakultak ki Kabán, és kik jöttek már kialakult névvel a faluba. Csak a ragadványnevek egy részénél állapítható meg, hogy Kabán alakultak ki, s csak néhány vezetéknévnél f e l t é t e l e z h e t ő . Több olyan név vált a vizsgált időszakban harmadik névelemmé, amely már előzőleg vezetéknévként élt. Pl. a Madarászi név 1741-50 közt három családfő vezetékeve, s harmadik névelemként nyolc család nevében él. Ha ez a betelepülés folyamatát mutatja - nem pedig belső keletkezésű ragadványnév - akkor az állapítható meg, hogy a Madarászról Kabára költözöttek korábbi csoportja a helynevet vezetéknévként viseli, a később - két névvel - jötteknek már csak ragadványnévként jutott.

A XVIII. századi vezetéksnevek tanulmányozása előtt két összeírás anyagát vizsgáltam meg abból a szempontból, melyik időszakra tehető a falu törzsnév-anyagának kialakulása.

A, Egy 1572-es defter névanyaga

tartalmazza Kaba lakóinak névsorát is. /Közli DANKÓ IMRE: i.m. 43/ : Összesen 41 személy nevét, 32-féle vezetéksnevet találunk ekkor. Névsorba szedve a következők

Bácsmelei László

Bécsi Máté

" Mihály

Beles Márton

Benczei Péter

Berei György

Berzecei Tamás

Boros Tamás

Csákó Benedek

" Tamás

Csóvás Gergely

" István

Deák Máté

Dobó László

Káptalan György

Király János

Kis Ferenc

" Péter

Korlor Máté

Korzán András

Kun Ambrus

Leszárd Boldizsár

Mák Ferenc

Maró Péter

Mészáros Ferenc

Mikes Mihály

Nagy Balázs

" Demeter

" Márton

Rácz János

Seres András

Szabó Bálint

Szegény Egyed

Szelén Márton

Tóth Ambrus

" Márton

Vanda Demeter

" Gergely

" Mihály

Vég Imre

Vörös Imre

Százhusz évvel később ezekből mindössze négy /Kis, Nagy, Szabó, Tót / él a falu személynévanyagában. 1572-ben a Kis, a Nagy, a Szabó, a gyakoribb nevek közé tartozott, de sem 1692-ben, sem a XVIII. században nem tekinthető Kabán sem jellegzetes névnek, mivel ezek jóformán minden helységben divatos vezetéknevek. Valószínűleg azok sem leszármazottai a XVI. századiaknak, akik a XVIII. század végén ezt a négy vezetéknevet viselik. Épp úgy jelenhettek meg újra 1692-re, mint ahogy a XVIII. század közepére felbukkan a Boros, Kun, Mészáros, Rácz, Vég és a Veres vezetéknev. Ha feltételeznénk is ennek a négy névnek a folytonosságát, akkor is huszonnyolc fajta vezetéknev tűnt el. A két összeírás közti időszakban történtek a hajdutelepítések és különböző török pusztítások / pl- 1660/DANKÓ: az 1572-es deftert hajdu-névso- rokkal hasonlította össze, és a hajdutelepítésekkel kapcsolatosan lényegében az előbbivel azonos megállapí- tásra jutott:"A különböző hajdu-név sorok igazolják, hogy a hajduk leszállásával a lakosság teljesen kicseré- lődött/ Körösköz-bihari hajduság 36/.

B. Bihar megye 1692-es összeírásának Kabára vonatko-
zó névanyaga / Közli MEZŐSI KÁROLY: Bihar vármegye a
török uralom megszűnése idejében 1692. 59,60/

Várad 1692-es felszabadítása után Bihar megyét is
"új szerzemény"-nek /neo-acquisita/ tekintette a bécsi
udvar. Az új kamarai kerület hivatalainak fontos felada-
ta volt " a jövedelmek beszédésén kívül, hogy a körzetük-

be tartozó községekről, birtokokról pontos leírást készítsenek. E leírásokban fel kellett tüntetni a falvak birtokosait, lakosait, gazdasági helyzetét...E leírások alapján kívánta megállapítani a kamara azokat a terheket, amelyeket a lakosoknak a török kiűzése után viselniük kell, s a jövedelmek alapján becsülték fel az egyes falvak, birtokok értékét, midőn azokra vevő jelentkezett/.
MEZŐSI :i.m. 16/ Forrásértékére vonatkozóan ezt írja MEZŐSI:" Azáltal pedig, hogy az összeírók a Bihar vármegyében 1692-ben talált lakosságot névszerint felsorolták, ...különösen nagybecsű történeti forrás birtokába jutotunk. Összeírásukba felvették a legszegényebb lakosokat is, akiknek sem telkük, sem vetésük, sem egyetlen darab jószáguk nem volt/no. 16/

A Kabára vonatkozó rész tulajdonképpen két falu összeírásából áll. Az első azoknak a nevét tartalmazza, akik régebben Kabán laktak: " 81. Conscriptio oppidi hajdonicalis Kabba, in comitatu Behariensi existentis die 18.8-bris anno 1692" /MEZŐSI: i.m.59/ A második a török harcok elől Sasról /ma Mezősas; biharkeresztesi járás/ elmenekült lakosok összeírása:" inqválini in oppido Kabba degentes ex oppido item hajdonikali /82/ Sassa dicto ~~in~~ comitatu Behariensi existentis quod nunc desertum jacet ab annis circiter 15"/MEZŐSI i.m.60/
A két sorszám alatt /81.82. / szereplő névsor adja Kabba 1692-i lakóinak számát. Azokat a neveket is tartalmazza, amelyek alapját képezik a kabai^{mai} névanyagnak. Azért vontam össze a két névsort, mert ezek a menekült családok nem mentek vissza Sasra. MEZŐSI írja Sasról:" Még a török hódoltság után is jó ideig puszta maradt, mert sem 1715-ben, sem 1720-ban nem írták össze"/ no.261/ csak 1773-ban. A kettő együtt 39 személy nevét adja: 26 kabai, 13 sasi és nem 40, mint ahogy MEZŐSI elemezte az összeírást. Ugyanis Szűcs István nevét nyilván tévedésből, kétszer írták fel. A második esetben egyetlen adatot sem közöl az összeírás, sőt sorszámát is elvették:

Sücs Istvan 10 adatokkal
Haraszi Andras 11 adatokkal
Sücs Istvan 12 adat nélkül
Kalmar Miklos 12 adatokkal

Összesen 39 családfő vezeték-és keresztnévét találjuk. Öt vezetéknevét kétszer fordul elő: Horvát, Kiss, Nagy, Szabó és a község névanyagából az 1740-es évekre kivevett Györffi. A 34 különböző vezetéknevből a XVIII. század közepére teljesen eltűnt a következő 15:

Adany	Benűcs	Füssér	Juhoss
Barodi	Cepu	Györffi	Macsa
Becse	Deak	Harangy	Törös
Bede	Feiszéss	Hosmany	

A fenti nevek eltűnése valószínűleg Kaba 1702-es 1707-es elpusztításával és az 1717-es szentandrási kiköltözéssel kapcsolatos.

A 19 legrégebbre visszavezethető családnév tehát a következő:

Batéz/Batiz/	Haraszi	Laszlo
Baranyi	Horvath	Nagy
Benke	Kalmar	Sary
Cseke	Kapcsos/ Kapcsos/	Szabo
Decsei / Décsei/	Kiss	Sücs /Szűcs/
Tussus /Fésűs ?/	Kovacz / Kovács/	Takats
		Tóot

Ezek a Bede, Fésűs. Kapcsos kivételével ma is élő vezetéknevek a községben.

A két lajstrom névanyagához képest az 1692-től eltelt fél évezred alatt bizonyos fokú szegényedést tapasztalhatunk. Sokkal jelentősebb ennél a névanyag bővülése. Az anyakönyvekben 280 vezetéknevét találhatók. Ez nyolcszorosa az összeírásbeliieknek. Ez még akkor is jelentős növekedés, ha figyelembe vesszük, hogy a 280 névnek csak egy része volt általános a faluban. A folyamat sajnos nem követhető nyomon: Tény, hogy a névanyag magvát ezek a nevek alkotják, gazdagodva néhány új / általánosan elterjedt/névvel.

A defter és a kamarai összeírás anyagát összevetve arra a következtetésre jutunk, hogy a falura ma jellemző nevek megjelenése semmiképp sem kezdődhetett a XVII. század elejénél korábbi időben, és a XVIII. század első évtizedeiben fejeződött be a Kabára ma is jellemző törzsnévanyag kialakulása. Ennél korábbi nevek - így az 1572-es defterben felsoroltak - nem lehetnek ősei a maiaknak.

A névanyag, kialakulását tekintve, kettős összetevőjű lehetett. A vezetéknévek kisebb része magában a faluban alakult ki, a másik csoportba azok tartoznak, amelyeket az erőteljes népmozgalom sodrában Kabára került emberek már készen hoztak. A két ág a XVIII. század közepétől fellelhető adatok alapján már nem választható el, ezért az egyes névtípusok csak részben tekinthetők úgy, mint a kabai közösség névadási módjának tükrözői, másrészt közeli rokonságot mutatnak több, környező, hasonló sorsu község névadásával.

C. A XVIII. századi vezetéknévek a kabai anyakönyvekben / 1741-1750 közt/

Az " anyakönyvezés bevezetésével ... csaknem lezártnak befejezettnek tekinthető mai névrendszerünk: kialakul a kételemű / család - és keresztnévből álló/ név, amely azóta is változatlanul is általános formája a személynevek megjelölésének. " "...a mult vizsgálatának nemcsak a rég-multra" kell vonatkoznia " mert egy történeti - jelen esetben nyelvtörténeti - folyamat sohasem jut el végleges nyugvópontjára" LŐRINCZE LAJOS, Szempontok és adatok személyneveink ujabbkori történetéhez: Magyar Nyelvjárások I,64/

Ennek a változásnak egy mozzanata még megfigyelhető a XVIII. század kabai vezetéknévanyagában is: van három névbizonytalanságra utaló adat. LŐRINCZE megfigyelése az efféle ingadozásról: " A XVII-XVIII-XIX. századból is szép számmal tudunk példákat felhozni az öröklődő család-

név változására, más névvel való felcserélésére. Ez a másik név nem mondható ragadványnévnek, mert az adatok tanúsága szerint nem az állandó név kiegészítője, azzal egyenlő értékű. Amig együtt említik őket a források alias, avagy, másként szóval kapcsolják egybe." "... gyakran már az első viselője életében önállósult s átveszi a családnév szerepét, az utódoknál pedig hivatalos névvé is válhatik." /MNYVj. 68-69/ " A családnév.../ ez esetben sajátosan a paraszton, jobbágyok neveiről van szó/ a XVI-XVII., sőt még a XVIII. században is esetenként felcserélődött" / SZABÓ ISTVÁN: MNYTK.LXXXVI,11/

Ilyen adatok:

1. 1771 Letsméri v. Paraßti Mihály Fia György
2. 1786 Darabos v Bodnár Péter fia Janos
1798 Darabos v Bodnar Peter f József
3. B 1765 Lole Czigany poenit
1765 Lole Marton Szeg Czig Fia Marton
1767 Lole Vajas Marton [keresztapa]
1767 Valya v. Lole Marton Czigany Fia Joseph
Ez a személy a XIX. század elején Lölé Josef, Lölé József alakban szerepel
4. H 1773 Vajas v Lole Tzig...
1793-ban Lole Vajas György alakot találunk
Ebben az esetben a névbizonytalanságból ragadványneves alak fejlődött ki / Vajas v Lole → Lole v Vajas → Lole Vajas/.
Letsméri v Paraßti és Darabos vagy Bodnár-ra későbbi adatot nem közölnek az anyakönyvek.

2. A családnévek csoportosítása

Az 1741-1750 közti tíz év alatt az anyakönyvben 280 féle vezetéknevet találunk. Ezeket összesen 2026-an viselték. Az áttekinthetőség és a tanulmányok leszűrése érdekében szükséges a csoportosítás. Ebben BENKŐ LORÁND rendezését követtem./ A családnévváltoztatás kérdései: Magyarosan XVII.65-72 és XVIII,1-4/ A nevek az egyes típusokon belül viselőik száma szerint követik egymást. A megjegyzések a kabal névanyagra vonat-

koznak.

I. Személynévből lett családnévek

1. -fi patronimicum képzővel

Pálffi /12/

2. keresztnév önmagában

" E névfajta az öröklődő családnévanyagban kezdet-
től fogva igen nagy helyet foglal el. A magyar
nyelvterület egyes részein , főként az északi és
keleti peremvidékeken a családnévek több mint fele-
részben ehhez a fajtához tartoznak."/ BENKŐ LORÁND
A családnévváltoztatás kérdései:Magyarosan,XVII,68/
férfinév

a, teljes alakja:

Mehyhárt, Menyhárt	/17/	Imre	/4/
Bálint	/16/	Simon	/3/
Illyés	/11/	Barabás	/2/
Márton, Marton	/11/	Incze,Intze	/2/
Gál Gaál Gaal	/9/	Kozma	/2/
László	/8/	Sándor	/1/
Kelemen	/7/	Kálmány	/1/
Antal	/4/	Márkus	/1/
Domonkos	/4/	Máté	/1/
Elek	/4/	Vincze	/1/

Megjegyzés: A személynévi eredetű nevek csoport-
ján belül a keresztnév teljes alakjából alakult
nevek száma a legnagyobb, ugyszintén viselőjük
száma is.

b. becézett alak

Vezetéknévvé alakulásáról: "... megtörténhet,
hogy a... dictus-os becéző név valóságos má-
sodik névelemmé lesz, akárcsak a ragadványnév."
" ...a becéző név vezetéknévvé, s ha öröklődik,
családnévvé is válhat, azaz becéző nevek nem-
csak apanévből lehettek családnévvé, bár az ese-
tek tulnyomó többségében kétségtelenül ez a fo-
lyamat ment végbe." /RÁCZ ENDRE/ Néhány szem-
pont becéző keresztsneveink vizsgálatához: Név-
Vizsg,149/

Barta	/24/	Balla	/2/
Bendő, Bőndő, Bende	/15/	Birta	/2/
Benke	/7/	Dani	/2/
Jósa	/7/	Moris	/2/
Tani	/7/	Pikus	/1/
Tanka	/7/	Gábri	/1/
Pikó	/5/	Pető	/1/

Megjegyzés: A Bendő név az EtSz szerint a Benedek becézett alakja, a SzófSz köznévi eredetűnek ismeri. Három változata található a kabai anyakönyvekben. A 15 adatból 12 Bendő, 2 Bőndő 1 Bende. Az 1760-as másolatban két Bendő helyett Bende áll.

Ma már csak a Bende ismeretes. Ha "gyomor" jelentéssel használták/személyre vonatkoztatva/ akkor a jellemnevek közé tartozik. A jellemnevek közé sorolja KÁLMÁN BÉLA a Pikust is: "Pykus /?vő pikós becsipett MTSZ /" / XVI. századi jobbágyneveinkhez: Magyar Nyelvjárások VII,42/

A Tani, Tanka és a Pikó nevekre biztos magyarázatot nem találtam. Az első kettő a Tamás beceneve lehet; a Pikó talán a Mikó /:Miklós:/ változata.

női név:a, teljes alak nem fordult elő

b, becézett: Marinka 6/6/

Moni /1/

3. Ősi személynévi eredetű családnevek

Cseke	/20/	Csát	/3/
Fodor	/16/	Csege	/2/
Batiz	/12/	Tuka	/2/
Bogdány, Bagdány	/5/	Vida	/2/
Gonda	/5/	Bodó	/1/
Radó	/5/	Bosó	/1/
Csák	/4/	Csató	6/6 /1/

Megjegyzés: A Fodor lehet jellemnév is.

II. Földrajzi névből alakult családnevek

* Az e típusba tartozó latin és magyar formák... a jobbágyságnál természetesen nem a birtoklás, a vagyon, a possessió megjelölői, mint a nemességnél. E jobbágyneveket, mint másodlagos és sokszor családnévi alakulatokat a népmozgalmak: jobbágyszökések, jobbágyköltözések hozták létre. A jobbágy új környezetbe kerülve másodlagos megjelölőjeként rendszerint - i / -é/ képzővel felvette annak a helységnek nevét, ahonnan eljött. Ez a név aztán egész családja jellemzője lett, s nemzedéktől- nemzedékre öröklődött! / BENKŐ LORÁND: ~~Magyarország~~ A régi magyar személynévadás 19; vö. még uő. Magyarosan XVII,66 és XVIII,4/

1, -i képzős helynevek

Szilágyi	/22/	Halmi	/5/
Madarászi, Madarász	/17/	Szétsi	/5/
Karsai	/15/	Tenyei	/5/
Gönczi, Göntzi	/14/	Bagi	/4/
Kereki	/13/	Bálintsi, Bálintzi	/4/
Békési	/11/	Belényesi	/4/
Sarkadi	/10/	Győri	/4/
Décsei, Détsei	/9/	Haraszti	/4/
Pósalaki, Póssalaki	/9/	Jánki	/4/
Sári	/9/	Kóti	/4/
Baranyi	/7/	Somogyi, Somodi	/4/
Bereczki, Beretzki	/7/	Szalai	/4/
Gellei	/7/	Szegedi	/4/
Hevesi	/7/	Bánházi, Benházi	/3/
Kemecsi	/7/	Bányai	/3/
Szegi	/7/	Bodi	/3/
Ujjvárosi, Ujvarosi	/7/	Kabai	/3/
Bodavini, Bodavényi	/6/	Mocsai, Motsai	/3/
Bojti	/6/	Szőlősi, Szölősi	/3/
Kamuti	/6/	Asztai	/2/
Böszörményi, Beszerményi	/5/	Asztalantzki	/2/
Darótzai, Daróczi	/5/	Bihari	/2/

Almási	/2/	Lónyai	/1/
Böllényi, Böllönyi	/2/	Mátsai, Mátsai	/1/
Csengeri	/2/	Makrai	/1/
Diószegi	/1 /	Mogyorósi	/1/
Dobai	/1/	Nyíri	/1/
Dobozi	/1/	Pálházi	/1/
Dombrádi	/1/	Palotai	/1/
Dunyi	/1/	Patai	/1/
Erdei /?/	/1/	Perjési	/1/
Eszenyi	/1/	Sárközi	/1/
Földesi	/1/	Sémberi	/1/
Gerei, Gerely	/1/	Seprenyi	/1/
Gyulai	/1/	Somolyai	/1/
Kaposi	/1/	Szalkai	/1/
Kapuvári	/1/	Szathmári	/1/
Kerecsi	/1/	Stat [már] németi	/1/
Ketskeméti	/1/	Téglási	/1/
Korpágyi	/1/	Ujjlaki	/1/
Köleséri	/1/	Ványi	/1/
Kürti	/1/	Vezendi	/1/
Lévai	/1/	Zelézi	/1/

Megjegyzés: A nagyobb földrajzi egységek nevéből alakult személynevekhez vehető: Szilágyi, Békési, Baranyi, Hevesi, Győri, Somogyi, Bihari, Sárközi. Azért vettem őket mégis a helynévi eredetűek csoportjába, mert egyrészükkel azonosítható helység Kabához közelebb eső helyen is volt / Pl. Baranya, Győr, Somogy, Békés, Heves/. Ezzel kapcsolatos buktatóra figyelmeztet SZABÓ ISTVÁN is: "Az kutatót azonban könnyen félrevezethetik az olyan helynévi családnevek, mint Pesti, Budai, Soproni stb." "... szinte bizonyossággal kell a környékbéli említett falvakra mint névadókra gondolni. Ha azonban az ilyenforma azonosításoknak hitelt óhajtunk biztosítani, névadóként csak környékbéli helységekre szabad gondolnunk. Rendszerint meg is találjuk. / Bács-Bodrog és Csongrád megye dézmalajstromai 1552-ből : MNyTK. LXXXVI,13/ " Azt sem szabad azonban figyelmen kívül hagynunk, hogy a távolabbi vidékről beköltö-

ző jobbágysokat rendszerint nem falujukról, hanem megyéjükéről vagy nagyobb országrészről nevezik el, mint: Somogyi, Szalai, Szerémi, sőt Felföldi, Erdei vagy éppen Székely, Tót " - fűzi nagyon figyelemre méltó megállapítását az előbbiekhöz KÁLMÁN BÉLA / A XVI. századi jobbágysneveinkhez: MNyVj.VII,35/. Ebbe a csoportba tartozik a Szalai. A Somogyit Somogy, illetve Pusztasomogy Kabához Somogy megyénél lényegesen közelebb eső helységekkel azonosítottam / Ma: Románia/.

A Szatmárnémeti vezetéknev felesleges apbólékoskodás eredménye. Természetes fejlemény, hogy ebből Németi lesz. Ma csak ez utóbbi ismeretes a faluban.

A Madarászi és a Madarász egy családon belül található. Ha két külön családról lenne szó, a Madarász a földrajzi névből önállóan alakult vezetéknevek csoportjába tartozna. Madarász helység és pusztája Nagyszalontától északra, a név tehát nem foglalkozásnévből ered.

Nem sikerült pontosan azonosítani 9 helységet, de jelentésárnyalatuk alapján ide sorolhatók a belőlük alakult -i képzős nevek.

Nagyobb földrajzi egység -i képzős változata alakulhatott személynévvé az Erdélyi, Erdelyi, Erdéli, Erdeli esetében. A névváltozatok aránya: 11Erdélyi, 11 Erdelyi, 9 Erdéli, 2 Erdeli. Hasonló hangalakja révén hozható kapcsolatba ezekkel az Erdei név. Ma Erdélyi és Erdei név van a községben. A kiejtésben a lakosok nem különböztetik meg, s nem is tudják pontosan, ki az Erdélyi és ki az Erdei. Általában, erdejí-t mondanak. Csak a hivatalos névhasználat során ejtik pontosan. Feltételezhető, hogy 220 évvel ezelőtt még nagyobb volt a bizonytalanság e téren, ezért jöhetett létre 5 változat e két névhez kapcsolódva. Szétválasztásukhoz végig kellene kísérni az alakváltozatokat a két név teljes elkülönüléséig és megszilárdulásáig. 1760-ban az Erdélyit és az Erdélit Erdelyire javítják, az Erdelit nem. Teljes biztonsággal csak az Erdei alak választható el. Ez utóbbiban Feketeerdő bihari helység neve él.

2. A földrajzi név önmagában vált családnévvé:

Kassa	/7/	Makra	/4/
Karsa	/6/	Bagonya	/2/
Gara	/4/	Bagota, Bogota	/2/
Karacs	/4/	Morán /?/	/1/

Megjegyzés: A Morán némi fenntartással
Moran - Muran - Murany / MNy.XXIV,47 hely-
névvel azonosítható.

~~Közzé~~

K ö z n é v i e r e d e t ű családnevek.

I. Népnevek

Tóth, Tót	/39/	Móré, Moré	/6/
Szász	/17/	Magyar	/5/
Rác, Rátz	/12/	Kun, Kún	/6264/
Oláh, Olá	/9/	Lengyel	/4/
Czigány	/8/	Székely	/3/
Horváth	/8/	Sidó	/3/
Orosz, Oros	/8/	Német	/2/

Megjegyzés: A fenti nevek közül a Horváth, Kun, Magyar, Német, Oláh, Rác, Székely, Tót vezetéknévek megtalálhatjuk a Bács, Bodrog és Csongrád megye dézsmaalajstromaiban./SZABÓ ISTVÁN: i.m. 14/

KARÁCSONY SÁNDOR ZSIGMOND példái alapján / Sze-
mélyneveink 1500-1800-ig 101/ a Czigány lehet
köznévi értelmű megkülönböztető, egyelemű név
mellett, A kabai anyakönyvekben két család ne-
vében olyan következetesen alkalmazzák a veze-
téknévek helyén - míg mások esetében elhelyezé-
se ingadozik - hogy köznévi szerepe, s az egyele-
mőség nem igazolható, ezért tekintettem tulaj-
donnévnek és tettem ebbe a csoportba.

A Móré - Moré névre magyarázatot nem találtam
az irodalomban. Feltételezhető, hogy a more
'cigány' szó megfelelője.

Az Orosz és az Oros aránya 4:2. Az Oros írás-
hiba, hisz nagyon jól beilleszhető Orosz Márton

adatai közé. Így jelentése nem orozó , tolvaj, sem a valamivel való ellátottságot kifejező csoportba nem tartozhat.

II. Testi tulajdonságot jelölő szavak váltak családnévvé:

Nagy	/131/	Keskeny, Kesken	/5/
Kis	/42/	Vágott	/4/
Balog	/28/	Szőke	/3/
Kekete	/14/	Deli	/2/
Széles	/7/	Rövid	/2/
Barna	/8/	Vékony	/1/
Gyenge	/5/	Görbe	/1/
		Veres	/1/

Megjegyzés: " Ebben a csoportban ... verhetetlenül vezetett a Kis és a Nagy " - állapítja meg SZABÓ ISTVÁN : MNyTK.LXXXVI, 13/

A Barna lehet a Barnabás becézett alakja is.

Ez esetben a becézett névből alakult vezetékevekhez tartozna.

III. Jellembeli tulajdonságot kifejező névszók váltak családnévvé:

Bangó	/4/	Kandi	/2/
Uracs,Urats	/3/	Barát	/1/
Zagyva	/3/	Cselős	/1/
Czibere	/2/	Jámbor	/1/
Gyomros	/2/	Vad	/1/
		Vig	/1/

Megjegyzés: A x Barát lehet foglalkozásnév is. 'Barátkozó természetű ember' jelentés ebben az esetben valószínűbb. Az Uracs életsorra utaló név is lehet.

IV. Állatnévi eredetű családnevek:

Varju	/23/	Sas, Sass	/3/
Babóts, Babolcs	/4/	Sárkány	/2/
Farkas	/4/	Karasz	/2/
Kerecsen	/4/	Szarka	/2/
		Barbocz	/1/

Megjegyzés: A Szarka jellemnév is lehet.
A Barbocz-ot az EtSz. barbocza címszavával
azonosítottam. A Sas alakulhatott a Sas
helynévből is.

V. Növénynevek:

Porcsin, Portain, Portsiny	/6/	Sarja	/1/
Fenyő	/1/	Virág	/1/

Megjegyzés: A Fenyő a fenyő, a Sarja a
sarju változata.

VI. Terménynév:

Köles /5/

VII. Igéből alakult nevek:

Keresi /4/

Füleli /1/

Megjegyzés: Mindkettő lehet jellemnév is.

Keresi lehet földrajzi is / Körös - Keres/

A kabai névanyagban : Egy Keres Ladányi öreg
ér/ L. 9/

VIII. Szavajárási nevek:

Dede /17/ Haja, Hajja /14/ Dene /5/

IX. Foglalkozásnév vált családnévvé

1. Tulajdonképpen foglalkozások

Szabó	/131/	Combkötő	/5/
Kovács, Kováts	/79/	Szifjgyártó, Szifjgyártó	/5/
Varga	/40/	Mészáros	/4/
Molnár, Mólnár	/39/	Pribék	/4/
Szücs, Szüts	/20/	Ács, Áts	/3/
Halász	/19/	Hegedüs	/3/
Borbély, Barbély	/18/	Kádár	/3/
Takács	/15/	Lakatos	/3/
Ceordás	/13/	Major	/3/
Juhász	/13/	Sőrés	/3/
Fazekas	/12 /	Kalmár	/2/
Tóssér,	/10/	Bakó	/1/
Asztalos	/7/	Kántor	/1/
Gulyás	/6/	Kondás	/1/
Lovász	/6/	Rézműves	/1/

Megjegyzés: A Barbély alakokat 1760-ban Borbélyra javították. A Molnár -Mólnár írása az 1760-as átirásban egységesen Molnár. A Kántor esetleg tisztségnévi csoportba is tartozhat.

2. Tisztségsnevek:

Pap	/31/	Notarius	/2/
Biró	/8/	Vajda	/1/
Ispán	/8/	Kenéz	/1/

Megjegyzés: A Pap és a Notárius a tulajdonképpeni foglalkozásnak közé is tartozhatna. A korábbi időszakokban betöltött szerepük miatt vettem őket ebbe a csoportba.

"A méltóságot, tisztséget, foglalkozást jelentő neveket nagyon nehéz elhatárolni a ragadvány és gunynevektől. Ha egy jobbágyot Császár-nak neveznek, ez mindenképpen gunynév. A Pap és Nemes lehet gunynév, de lehet a pap vagy nemes szolgája is. A Király lehet gunynév is, de lehet helynévből / pl. Szentkirály, / keletkezett személynév" veti fel a tipusokba sorolás egyik problémáját KÁLMÁN BÉLA / im. : Magyar Nyelvjárások 36/

3. Életsorra utaló nevek:

Herczeg /16/ Nemes /4/ Szabados / 3/

4. Katonáskodásra utaló nevek:

Hajdu	/15/	Katona	/8/
Nyilas	/11/	Dobos	/4/
		Sipos	/4/

Megjegyzés: A Nyilas, a Dobos, és a Sipos szó szerkezeti szempontból a valamivel való ellátottságot kifejező csoporthoz is tartozhat.

5. Cselekvést kifejező szóból

Szerző /2/

6. Valamival ellátottságot kifejező szavakból:

Csukás	/12/	Kupás	/4/
Boros	/11/	Arkos, Arkus	/3/
Monus	/6/	Borsos	/2/
Sajtos	/6/	Csikos	/2/
Fésűs	/5/	Kaszás	/2/
Tőkés	/5/	Olajos	/2/
Erdős	/4/	Buzás	/1/
Kapcsos, Kapósos	/4/	Karajos	/1/
		Kerekes	/1/

7. A foglalkozás anyaga:

Vas, Vass Vaas	/14/	Bőr	/6/
----------------	------	-----	-----

8. A foglalkozás eszköze:

Horog	/2/	Háló	/1/
-------	-----	------	-----

9. A foglalkozás eredménye:

Donga	/2/
-------	-----

Megjegyzés: Lehet tsti tulajdonságot kifejező szóból is./ vő. : vékonydongájú/

X. Viseletnév:

Botos	/1/
-------	-----

Megjegyzés: Esetleg tisztáégnév

XI. Egyéb élettelen tárgy:

Furkó	/1/
-------	-----

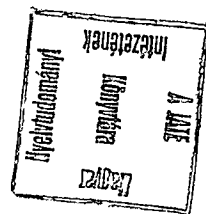
M e g f e j t e t l e n nevek:

Rásó	/5/	Lepus	/1/
Husi	/3/	Mitzora	/1/
Ceudor	/2/	Penger	/1/
Herczo	/2/	Poljik	/1/
		Sorbán	/1/

~~Az egyes csoportok közti arányok %-ban~~

Az egyes csoportok közti arányok %-ban

a. 280-féle vezetéknév típusokba sorolva a következőképpen oszlik meg nagyságrendben:

1. földrajzi név	33,75%	94
2. foglalkozásnév	23,57 %	66
3. személynévi	17,85 %	50
4. testi tulajdonságot jelölő	5,35 %	15
5. népnév	5,00 %	14
6. jellemnév	3,92 %	11
7. állatnévből	3,21 %	9
8. megfejtetlen	3,21 %	9
9. növénynév	1,42 %	4
10. szavajárási név	1,07 %	3
11. igéből	0,71 %	2
12. élettelen tárgy	0,35 %	1
13. terménynév	0,35 %	1
14. viseletnév	0,35 %	1

összesen 99,93 % /100% 280

b. A fő csoportok közti arány:

1. tulajdonnévi	51.42 %	144
2. köznévi	45,35 %	127
3. megfejtetlen	3,21 %	9

összesen: 99,98 % / 100 % / 280

c. 2026-an viselik a különböző vezetéknévket. Arányuk névtípusonként és nagyságrendben a következő:

1. foglalkozásnév	34,25 %	694
2. földrajzi név	19,84 %	402
3. testi tulajdonságot jelölő	17,86 %	362
4. személynévi	14,46 %	293
5. népnév	6,31 %	128
6. állatnévből	2,22 %	45
7. szavajárási név	1,77 %	36
8. jellemnév	1,03 %	21
9. megfejtetlen	0,82 %	17
10. növénynévből	0,44 %	9
11. élettelen tárgy neve	0,39 %	8
12. igéből	0,28 %	5
13. terménynév	0,24 %	5
14. viseletnév	0,05 %	1

összesen: 99,93 % / 100 % / 2 0 2 6

A fő csoportok közti arány

1. köznévi	64,85 %	1314
2. tulajdonnévi	34,30 %	695
3. megfejtetlen	0,83 %	17

összesen: 99,98 % /100 % / 2026

A fent elvégzett rendszerezés és összehasonlítások a következő t a n u l s á g o k a t mutatják:

I. A belső migrációval kapcsolatban

1. Szembetűnő legelőször is a földrajzi nevekből alakult családnevek tulsulya. Tíz %-kal több, mint az utána következő foglalkozásnéviek száma.

Hol található azok a helységek, amelyek nevei vezetéknévvé alakultak. Valószínű ugyan, hogy a lakosok többsége nem Kabán kapta nevét, mivel nem egyenesen Kabára jöttek egyelemű névvel, de azt megtudhatjuk, hogy a községbe vetődött valamelyik őse honnan indult el. A helyek többsége Biharban és a környező megyékben található. " A helységnevekből alakult személynevek vizsgálata alapján - abból indulva ki, hogy az ilyen név viselőjének vagy talán nem is távoli elődjének korábbi lakóhelyére mutat - meg lehet állapítani, hogy Magyarországon a jobbágy-migráció - nem értve ide a XVIII. századi szervezett telepítéseket és általában erőszakos hatások alatt lefolyt tömeges költözéseket - igen szűk földrajzi térben, általában a szomszédos vagy környékbeli falvak övezetében mozgott. /SZABÓ ISTVAN: MNyTK,

LXXXVI,7/" Az akkori közigazgatás szerint Kaba Bihar-nak Szabolcs megyébe ékelődött szögletében volt. A neveken megőrződött 21 bihari, 9 szabolcsi, 6 Békés megyei helység neve. Ezen túl legtöbbször az északkeleti, északi megyékből valók: Szatmár 8, Bereg 4, Heves 4 helységneve vált személynévvé. Kevesebb Ugocsa, Máramaros, Zemplén, Gömör, Abauj és Nyitra megyéből. Aligha lehet azonosítani dunántuli és déli megyék helységnevével olyan első látásra dunántulinak lát-

szó személynevek mint Somogyi, Győri, Baranyi. Kivétel a Szalai vezetéknév.

Azokhoz a nevekhez kapcsolható több család, amelyek bihari helységek nevéből származnak. A távolabbi községekből főleg egyedülálló egyének származnak, legfeljebb néhány család tartozik egyik - másik ilyen névhez. A bihari és környező helységekből származó személyek nagy száma mutatja a belső vándorlás egyik rétegét: természetes módon a közelebbi helységekből indult meg a migráció. A másik réteg a korábbi század élénk népmozgalmát mutatja. Figyelemre méltó, hogy sok hajdu kiváltságot élvező helység neve él vezetéknévként a falu névanyagában.

2. Idegen eredetű név teljes bizonyossággal nem mutatható ki. Ilyennek tűnik ugyan az ismeretlen eredetűek közt felsorolt Mitzora és Polyik, azok is csak egy-egy adattal. A falu névanyagához tehát sem a török kiűzése utáni időszakban, sem a Rákóczi-szabadságharcot követő időben idegen telepítés nem járult hozzá. Intézményes telepítésről csak egyetlen adatunk van: a hajduk "leszállása".

II. Milyen foglalkozások neve őrződött meg a névanyagban?

Viselőik száma szerint legnagyobb a foglalkozásnévi csoport. Ennek alapján még nem lehet azt a következtetést levonni, hogy sok szabó, kovács, varga stb. volt a faluban. "... dézsmalajstromainkban ipari foglalkozásnevekkel, elsősorban Kovács, Varga és Szabó neveket viselő jobbágyokkal jóformán minden faluban találkozunk". /SZABÓ ISTVÁN: MNyTK. LXXXVI, 7/.

Valószínű tehát az, hogy a leggyakoribb foglalkozások / a tulajdonképpeni foglalkozásnevek felsorolásában kb. Gulyás-ig/általánosan elterjedt foglalkozási ágakat tükröznek, s helytelen lenne azokat csak Kabára leszűkíteni.

III. A névfajták mennyisége és viselőik száma az arányokat tekintve sem esik, egybe egy- egy csoporton belül . / egy névre átlagosan 7 személy jut/ Legközelebb áll ehhez a személynévi eredetű és az élettelen tárgy elnevezéséből lett nevek csoportja. Ha a 14 csoport két összefoglaló táblázatban kialakult sorrendjét vizsgáljuk, nincs túl nagy eltérés. Legfeljebb egy-két helyeket tolódik el a nagyságrend pl. ezek közt a párok közt: földrajzi és foglalkozásnévi, személynévi és testi tulajdonságot kifejező csoport között; a teljesen egybeesik mindkét csoportosításban a népnév, terménynév és a viseletnévből lett vezetéknévek sorrendje / 5.13.14. helyen/.

Összefoglalva jól tükrözi a nevek sokfélesége és elterjedtsége közti viszonyt az, hogy számszerint több a tulajdonnévi, de gyakoribb a köznévi eredetű.

IV. A falu névanyagában legjellemzőbb nevek:

Leggyakoribbak: Nagy, Szabó /131-131/ és Kovács /79/. A 21 és 50 közöttiek alkotják ma is a falu névanyagának gerincét:

Kis	/42/	Tót	/39/	Barta	/24/
Varga	/40/	Pap	/31/	Varju	/23/
Molnár	/39/	Balog	/28/	Szilágyi	/22/

Az idők folyamán megerősödtek azok a nevek is, amelyeket 1740-50 közt tíz-husz személy viselt:

Csáke	Bálint	Csordás	Békési
Szücs	Fodor	Juhász	Rácz
Borbély	Bende	Kereki	Illyés
Dede	Hajdu	Batiz	Marton
Halász	Fekete	Csukás	Nyilas
Menyhárt	Vas	Fazekas	
Szász	Haja	Pálfi	

Megjegyzés: a nevek viselőik száma szerint követik egymást.

A két csoportban felsorolt nevek ma általánosak Kában. Természetesen a névanyag azóta is színesedett.

Az említettek általánossá válása azt bizonyítja, hogy a község élete a XVIII. század közepétől nagyobb, elsősorú erejű megrázkódtatástól mentes volt, s néhány töréstől eltekintve, egyre gyorsabb ütemben fejlődött. Ennek vizsgálata azonban már távolabb vezetne a tárgyalt időszaktól.

3 Asszonynevek

Az asszonynevek mai formája is hosszú fejlődés eredménye. Anyagomban az özvegy és a -né jelöléssel kapcsolatban találtam néhány adatot. 1741-50 közt 47 név közül a feleség elnevezésével 13, az özvegy állapot jelölésével 34 kapcsolatos.

A feleség megjelölése:

1. A megjelölés hiánya /1/személy/

H 1748 Czigány Nagy Lászlót Czigány Saarával

B 1750 Czigány Lászlót Czigány Sárával Paraz [naság] miatt

2. A felesége szó a név után írva /9/

P 1747 Somolyai Sámuel Boros Mihály özvegyével

3. özvegy

a, a feleség neve után /21/

P 1742 Kovács Györgyné özvegy

xxx b, leánykori név után /1/

H 1742 P.Ladányi Veres István Kovács Judit jövevény
özvegyvel

c, a feleség neve előtt /3/

P 1742 özvegy Szabó Györgyné

d, leánykori név előtt /1/

H 1749 Bálint Andrást özvegy Fazekas Katával

T a n u l s á g o k: egy

1. A felsorolásból világosan kitűnik, hogy a feleség nevének -né -s, tehát ma is használatos módja már kialakult, s túlsúlyra jutott más jelölásmódokkal szemben.

2. Az 'özvegy' elem használatának mai módja még nem volt meg, illetve csak nyomokban volt található. Általá-

nosan a feleség neve után irták. Innen már csak egy lépés a mai forma. Ez irányban még semmiféle tudatos törekvést nem tapasztalunk:

1743 Özvegy Marton Mihályné....

de B 1744 Marton Mihályné özvegy

3. Az özvegység idején két asszony tért vissza leánykori névéhez. Mindkettő házassági adatban található. Ez lehet az alkalomhoz illő megoldás is, mint pl. az, hogy az új házasság bejegyzésekor elhagyják előző férjük -né-s alakja mellől az özveget." Az özvegyeknél néha megtartják férjük nevét, máskor visszatérnek leánynevükhöz"./ BENKŐ LORÁND; A régi magyar személynévadás 22/

Az asszonynevekkel kapcsolatos anyag ezeket a tanulságokat mutatja, s egyben a változó, fejlődő nyelv egyik állomását a nevek területén, egy faluközösség életében.

KERESZTNEVEK

Vizsgálatuk e korban különösen névtörténeti tanulsággal már nem járhat, de részletesen vall a névdivatról. " A névdivat-vizsgálat alatt a névanyag különböző típusainak és egyes elemeinek helyhez, időhöz és társadalmi osztályhoz való rögzítését értjük"/BENKŐ LORÁND, A történeti személynévvizsgálat kérdései: MNyTK. XLV, 251/ 1. A nevek a következő arányban oszlanak meg:

Felsorolásuk a 36. oldalon

a, férfinév

János	25,31 %	346	Sándor	0,44 %	6
István	24,13 %	330	Dávid	0,29 %	4
Mihály	18,14 %	248	László	0,29 %	4
András	6,51 %	89	Ádám	0,21 %	3
György	6,28 %	86	Tamás	0,21 %	3
Ferenc	4,87 %	66	József	0,14 %	2
Péter	3,80 %	52	Menyhárt	0,14 %	2
Pál	3,14 %	43	Balázs	0,07 %	1
Márton	1,24 %	17	Benedek	0,07 %	1
Mátyás	1,02 %	14	Boldizsár	0,07 %	1
Gergely	0,80 %	11	Demeter	0,07 %	1
Bálint	0,73 %	10	Jakab	0,07 %	1
Miklós	0,65 %	9	Lukács	0,07 %	1
Sámuel	0,58 %	8	Máté	0,07 %	1
Gáspár	0,44 %	6	Vince	0,07 %	1

Összesen: 99,92 % /100 %/ :1367 név

b, női nevek

Erzsébet	35,72 %	234	Borbála	1,22 %	8
Sára	20,60 %	135	Rebeka	0,45 %	3
Katalin	13,43 %	88	Judit	0,30 %	2
Ilona	9,61 %	63	Debóra	0,15 %	1
Panda	6,87 %	45	Klára	0,15 %	1
Anna	5,95 %	39	Viola	0,15 %	1
Mária	3,81 %	25	Zsófia	0,15 %	1
Éva	1,22 %	8	Zsuzsanna	0,15 %	1

Összesen: 99,92 % /100 %/ : 655 név

A férfi és női nevek összesen: 2022

2, A nevek eredetük szerint való csoportosítása KARÁCSONY SÁNDOR ZSIGMOND rendszere alapján/ Személyneveink 1500-1800-ig 76-81/ és gyakoriságuk sorrendjében:

a, Férfi név

A Martirológiumi eredetű nevek:

György, Ferenc, Márton, Gergely, Bálint, Miklós, Gáspár, László, Menyhárt, Balázs, Benedek, Vince, .

Összesen: 15,75 %

Menyhárt kivételével latin, egyházi latin eredetűek; a Menyhárt német átvétel útján terjedt el.

B, Ószövetségi eredetű nevek:

Mihály, Sámuel, Dávid, Ádám, József, Boldizsár.

Összesen: 19,33 %

C, Újszövetségi eredetű nevek:

János, István, András, Péter, Pál, Mátyás, Sándor,
Tamás, Demeter, Jakab, Lukács, Máté.

Összesen: 64,84 %

b, Női nevek:

A, Martirologiumi nevek:

Kata, Ilona, Borbála, Klára, Zsófia.

Összesen: 24,56 %

B, Ószövetségi eredetű nevek:

Sára, Éva, Rebeka, Judit, Debora, Zeuzsánna

Összesen: 22,87 %

C, Újszövetségi eredetű nevek:

Erzsébet, Panda Anna, Mária

Összesen: 52,35 %

3 A keresztnév gyakorisága

A keresztnévdívat lényegében a XVIII. századi általános képet mutatja, s a leggyakrabban előforduló nevek sorrendje szinte 100 %-osan azonos azzal, amit KARÁCSONY SÁNDOR ZSIGMOND a Tiszántulra vonatkozóan megállapított. / Névt.Vizsg. 164-165/.

Mind a férfi, mind a női nevek csoportjára jellemző, hogy leggyakoribbak az újszövetségi eredetű nevek.

férfinév	női nevek
újszövetségi 64,84% /12-féle/	52,35% /4-féle/
ószövetségi 19,33% /6-féle/	22,87% /6-féle/
martirologiumi 15,75% /12-féle/	24,56% /5-féle/
világi eredetű-----	0,15 % /1-féle/
összesen: 99,92 % /30-féle/	99,93% /16-féle/

Végezetül összehasonlítottam az egyes neveket gyakoriságuk szempontjából a Tiszántulra vonatkozó általános képpel. / Névt.Vizsg. 164-165; illetve Személyneveink 80/a, férfinevek

	Kabán	Tiszántulon
újszövetségi:	János 25,31%	17,4 %
	István 24,13%	14,8 %
	András 6,51 %	6,5 %

Kabán

Tiszántulon

őszövetségi:Mihály	18,14%	12,8 %
Sámuel	0,58%	3,2 %

Az őszövetségi nevek közül egyaránt leggyakoribb a Mihály, az újszövetségiéknél a János, sőt a martirológiumi nevek esetében is azonos a leggyakoribbak sorrendje: György, Ferenc.

martirológiumi: György	6,28 %	10,1 %
Ferenc	4,87 %	4,7 %

KÁLMÁN BÉLA , aki az 152. évi házmalajstromok adatait vizsgálta meg / Magyar Nyelvjárások VII,23-43/ megállapítja: " A leggyakoribb személynév mindhárom megyében veretlenül a János..." /MNYKjVII,27/ Bár mintegy két évszázaddal korábbi forrás feldolgozása az idézett műfigyelemre méltó a János név elterjedtsége. Az István a lajstromokban ötödik, a Mihály negyedik helyre sorol; a második és a harmadik helyet a Péter illetve György foglalja el.

b, női nevek

Kabán		Tiszántulon	
őszövetségi: Erzsébet	35,72 %		13,89 %
Anna Panda	12,92 %	Anna	13,06 %
Mária	3,81 %		2,71 %
martirológiumi:Katalin)	13,43 %		12,04 %
Ilona	9,61 %		7,57 %
Borbála	1,22 %		7,5 %

Az őszövetségi eredetű nőnevek esetében lényegesen eltérést találunk: Kabán legelterjedtebb a Sára /13,43%/ és legkevesebb a Zsuzsánna / 0,15 % /. A Tiszántul egészére vonatkozó megállapítás szerint épp a Zsuzsánna a legáltalánosabb /10,93 % / A Sára a XVI.sz-ban tartozott a leggyakoribbak közé /1,75 % /, de a legtöbbször akkor is a Zsuzsánna fordult elő /2,1 % %

A férfi- és női nevek összehasonlításának legszembetűnőbb eredménye az, hogy nagyobb a férfinévek száma. Ennek eredete részben a XVIII. századi anyakönyvezési gyakorlatban keresendő: a keresztelési adatokban csak az apa neve áll a gyermek neve mellett. Az aszso-

nyokat férjük nevével jelölik meg. Női nevek tehát csak a keresztelési és a házassági részben fordulnak elő, a büntetésekénél csak elvétve. A temetési adatoknál általában csak azt jegyezték meg, hogy kinek a gyermeke és mennyi idős. KARÁCSONY SÁNDOR ZSIGMOND kimutatja, hogy a XVIII. századra már javult a helyzet. Az előző időszakhoz képest a női nevek számát tekintve. " ... a női névanyag aránytalanul kevés a XVI-XVII. századokban. Viszont a XVIII. században... az anyakönyvek a női neveket is feljegyezték, s így e században már tekintélyes a számuk." / Személyneveink...79/. Az anyakönyvezés módszere választ ad arra, miért kevesebb a női nevek száma /a fejlődés ellenére/, az pedig, hogy mindenkit feljegyezték legalább a keresztelési anyakönyvbe, mégis a 30-féle férfinévvel szemben csak 16-féle női név található / tehát csaknem felényi/, bizonyítja, hogy a női nevek kisebb tarkaságot mutatnak a férfineveknél a Tiszántul e pontján.

4. Becézett nevek

A névdivathoz tartozó kérdés a becenevek kialakulásának, elterjedtségének problémája. Feltétlen figyelembe kell venni ennél a témánál a forrás természetét. " A hivatalos stílusu oklevél csak abban az esetben becéz, ha a személy környezete feltétlen ekként különbözteti meg az egyént, a levelezések megörökítik a hétköznapias, ked-deakedő célzatu névhasználatot is."./ KARÁCSONY SÁNDOR ZSIGMOND, Személyneveink...110/. Az anyakönyv hivatalos jellegével magyarázható az, hogy kevés becézett alakot örökített meg, ugyanebből következik viszont, hogy a becézett alak valóban állandó neve viselőjének: azért kerültek be ilyen formájukban az anyakönyvbe, mert ez az elnevezésük általános volt a faluban, vagy ha nem kabalak voltak, egy másik faluközösségben.

Kialakulásuk indítéka:

a, társadalmi lebecsülés:

1745 Szabó Ferke fia Pál

Ide tartoznak a cigánynevek becézett alakjai is:
H 1750 Udvari Czigany Varga Ádám Dunyi Mikó cigány
lányát Évát

1784 Vadász Czig Ferke Le Sari

b, viselője idegen illetve új ember a faluban:

H 1745 Ispán András Szatm[ári] Fenyű Borká [val]

H 1742 Herczeg Gerg[ely] Szam[os] szegről Bodó Ilon

H 1745 Udvari Kis Sámuel Rátz Bösörménből való

Ujlaki Sófival

H 1746 Bakonszegi Szőke Peti Neh Lov[ász] Mih[ály]

özv[egyét] Jósa Annát

Megjegyzés: a nők becézett nevének indítéka
lehetett kedveskedés is.

c, kedveskedés /gyermeknek neve mellett

1757 Cségöldi Mihály leá Er/ok

1776 Csák Mihály Lea Er/ok

1746 Gulyás Bölöni Ján[os] fia Pista

és esetleg : 1784 Vadász Czig Ferke Le Sári

Külön figyelmet igényel az a két becézett alak, amely általánosan elterjedt volt a faluban: a Panda és a Kata. A PANDA az Anna becézett változata. Kialakulása: Anna Anna-Panna Panna Panda. Az EFSz ismeri az Anna-Panna ikerített alakot. Ebből önállósulva lett a Panna. KARÁCSONY SÁNDOR ZSIGMOND a Panna önálló előfordulására sok példát idéz / Személyneveink...60/ A Panda -d-jének kialakulásáról eltérő véleményrel van Horger és Csefkó. HORGER a kandur szó kialakulását vizsgálva megállapítja, hogy "könnyen fejlődhetett hangsorának n hangja után egy járulékos -d, mint pl a... Panna N Panda esetében;"/ MNy. XXXV,254/ CSEFKÓ a -d-ről: "Horger Antal szerint ez a -d járulékhang. Én másként vélekedem róla. Tudott dolog, hogy az n magánhangzók közötti helyzetben gyakran ikeritődni szokott... valószínűleg az ina szó n-je is így járt és helyenként inna lett belőle, a második n elhasonulásából pedig inda, mint... Panna Panda"/ MNy. XLVII,274/ Horger szerint a -d tehát járulékhang, Csefkó szerint elhasonulás történt.

A Panda az EtSz szerint a PPBI 612 o-n fordul elő. Sokkal korábbi adatot idéz erre SIMONYI a Nyr. XL ,135. oldalán: " Nevezetes dolog, hogy a ...legnépesebb becéző képzésre t.i. a B-,P- előtétessel a Bandi Panna-féle alakokra a régiségben alig-alig találni példát. De ide vág ~~az~~ Otrokocsi érdekes adata /Orig Hung.II,14/ Habemus nomen proprium feminei sexus Panna, Panda et Pando , pro nomine Anna quafi diminutivum, uti Ersek pro Elisabetha, Benkő pro Benedicto, Bader pro Andrea." " A B - előtétessel " becézett alakokkal kapcsolatosan idézem BENKŐ LORÁND megállapítását" ilyen ikerítőzés és a p hang hozzátapadása útján alakult a Panna és a Panni név is Anna-Panna ikerneven keresztül, valamint a népnyelvi Pörzse is az Erzsébet-ből Örzse, Pörzse formán át"..."....a becéző névadásnak ez a módja tisztán magyar nyelvi jelenség". /BENKŐ LORÁND, Néhány becenevünkről; Nyr . LXXXIV,338/

A Történelmi Tár is idéz egy alakot " Regécz -vára történetéhez a XVII. század második feléből" közölt levéltári adatokban. Ehnek egyik része " Tanukihallgatási jegyzőkönyv Doleszné boszorkánysága ügyében Regéczvára" 1683 március 27-én vallotta egy tanu:" Hallottam Dolesz Panda szájából..." /TörtTár 1889. 9/

Ezek szerint a Panda már a XVII. században ismeretes volt. Becenévként és önálló keresztnévként egyaránt élhetett. A kabal anyakönyv 1741-50-es évtizedének anyagában az Annát 39-en, a Pandát 45-en viselték. A becéző szerepét nem érezhették, sőt külön névnek tartották. Négy családban található meg egymás mellett a Panda és az Anna név.

1. 1751 Kis Pál Leánya Anna
1742 Kis Pál leánya Panda
2. 1745 Nagy Pál leánya Panda
1748 Nagy Pál leánya Anna
3. 1745 Pribek János leánya Panda
1748 Pribék János leánya Anna
4. 1743 Takáts György leánya Panda
1749 Takáts György leánya Anna

A század végére teljesen eltűnik a kabai női keresztnevek közül.

A Katalin névrövidítéssel keletkezett KATA változata is hivatalos névként élt. MELICH a rövidüléssel alakult becézőnevek között sorolja fel./MELICH JÁNOS, Keresztneveinkről: MNy. X,104/ Első előfordulására ugyancsak ő idéz adatot: " Kata:1260/126: una cum filia comitis Buken Katha nomine " /MNy.X,82/ Kabán 88 Kata alakkal szemben mindössze két személyt említ az anyakönyv Katalinként. Ez a Pandával szemben az egész század folyamán általános volt. Az 1750-60-as évtizedben 47 gyermek kapta a Kata, 5 a Katalin nevet, az 1781-90 közti időszak keresztelési anyakönyvében 29 Kata és egyetlen Katalin név található.

K E T T Ő S K E R E S Z T N E V E K

Az a szokás, hogy valakinek két vagy több keresztneve van, általános vélemény szerint a XIX. és XX. században vált divattá. Nyomokban azonban már a XVIII. században is fellelhető. A KARÁCSONY SÁNDOR ZSIGMOND által közölt kettős keresztneveket / Személyneveink...111/. írásmódjuk alapján két csoportra oszthatjuk:

a, kötőjeles: pl. Gömöri Anna-Róza

b, kötőjel nélküliek : pl. Kata Mihály Dávid

Anyagomban egyetlen ^{kötőjeles} alak van

1743 Beretzkí Mihály fia János-Péter

Bonyolultabb a helyzet a kötőjel nélküli alakoknál, ugyanis ezek írásmódja azonos a háromelemű nevekével.

1. Valószínűleg kettős keresztnevek fordulnak elő a következőkben:

1789 Kis József János fia Sándor

1764 Kis János Péter Fia István

1782 Kis Miklós Ferenc Lea Ilona

1764 Kis János István Fia János

É 1790 Pap Szabó György István fia Bálint 2 heti

A György, a József. János, Miklós nem volt meg vezetőnévként a falu névanyagában, tehát nem indokolt, hogy az

Kis szót ragadványnévnek tekintsük. Ha Kis ragadványnév, János vezetéknév lenne, nem valószínű, hogy a vezeték-névvel azonos keresztnévet adtak volna. Ilyen esetre egyetlen példám sincs, noha keresztnévi eredetű vezetéknév több is előfordul. A Pap viszont kétségtelenül ragadványnév, a azt a köznévi eredetű Szabó követi vezetéknévként, a György István tehát kettős keresztnév. 2. Igaz ugyan, hogy a vizsgált időszakban a Pál sem élt vezetéknévként, mégis külön elbárállás alá kell vonnunk a Kis Pál János- féle neveket. Az ide vonatkozó adat: 1770 Kis Pál János Leánya Erőbet

Községünkben ma ugyanis nagyon elterjedt a Kiss P. vezetéknév. Amint lejjebb szó esik róla, a ragadványnevek egy része rövidült le egyetlen betűre. / K.Szabó, U.Nagy/ A magyarázat adott esetben csak az lehet, hogy a Kis Pál János nevében a Pál a ragadványnév funkcióját tölti be, s ez redukálódott P -vé. Az előző csoportra vonatkozó megállapításokat természetesen nem dönti meg, hisz Kis J. és Kis M. vezetéknév nem alakult ki.

A n é v ö r ö k l é s kérdésének megnyugtató feltárásához több évtized teljes névanyagának összegyűjtése szükséges. Mivel a kételemű nevekkel kapcsolatos észrevételek vázolója csak egyetlen évtized, az 1741-50 közötti évek anyaga alapján történt, e téren messzemenő következtetéseket levonni megalapozatlan lenne. Egyetlen támpontot az évtized elejéről származó házassági adatok és a hozzájuk tartozó - általában 3-4- keresztelési adat nyújt. Ezek tanúsága szerint az első, néhány esetben a második fiú kapja az apja keresztnévét, az anyáét az első, vagy második lány öröklí. Az utóbbiak esetében viszont kisebb a következetesség, mint az apa nevének öröklésénél. Szép számmal fordul elő olyan eset is, hogy a harmadik lány neve azonos az anyjával. Valószínű, hogy ez alkalmakkor a nagyobb gyermekek a nagyszülők, esetleg keresztszülők nevét kapják. A nagyszülők neve az anyakönyvezés bevezetésének korában még nem követ-

keztethetők ki, a keresztszülők nevét pedig csak a század vége felé kezdték feljegyezni. Az adatok a szülők nagy névörökítő hatását bizonyítják. / vö. KARÁCSONY SÁNDOR ZSIGMOND, Személyneveink...106/ uő. NévtVizsg. 167/.

Egy névbabona is kimutatható a községekben. Ha egy fiu vagy leány meghalt, akkor a következő azonos nemű gyermeket is az elhalt névére keresztelték. Ha az is meghalt, a harmadiknak már nem adták ugyanazt a nevet. " Nomen est omen . Hasonló név hasonló sorsot ígér: névrokonok végzete azonos. Világszerte elterjedt babona tiltja, hogy az újszülöttet elhalt testvére névére kereszteljék." /HARTNAGEL SÁNDOR : A névelmek lélektanához kapcsolódóan 40/. Ugyanezt figyelte meg Mihályfán NÉMETH GÉZA / Egy dunántúli falu keresztnévanyaga 1790 óta: Magyar Nyelvjárások II,183/.

H Á R O M E L E M Ű N E V E K

A . A harmadik névelem kialakulásának szükségessége

" Ha egy közösségen belül igen sokan viselik ugyanazt a családnévet, akkor a név nem tudja betölteni eredeti funkcióját: új jegy hozzáadása szükséges az eddigiekhez, vagy pedig az eddigieknek más jeggyel való felváltása " " különösen ha a ... keresztnév sem segíti elő a megkülönböztetést" / LŐRINCZE LAJOS, Szempontok és adatok személyneveink ujabbkori történetéhez: MNyVJ.I,69/ " A háromelemű név erősen divik egyes vidékeken" / BÁRCZI GÉZA: A magyar szókincs eredete 141/ Az egyelemű nevekről l. még pl. BENKŐ LORÁND : A régi magyar személynévadás 23; MAKSAY FERENC: A családnévek kialakulásához: NévtVizsg. 169; ZOLNAI BÉLA, A ragadványnevek szörendjéhez: Nyr ,LXXVII,142/

A községben sok család viselt azonos vezetéknévet, sőt több családfőnek volt teljesen megegyező családi és

keresztneve. Ezért vált szükségessé a megkülönböztető nevek kialakulása. Ezeket az anyakönyv írói következetesen bejegyezték az anyakönyvbe. Már az 1741-50 közötti időszakban 8 család élt a faluban, amelyeknél a családfő neve Szabó János volt. Ezen kívül még négy személy viselte ugyanezt a nevet. A következő megkülönböztető elemekkel szerepelnek:

Eskütt	Szabó János	Koldus	Szabó János
Földesi	" "	Madarászi	" "
Földesi Kassei	Szabó János	Madarászi Öregb	Szabó János
Görög	Szabó János	Szerepi	Szabó János
Herczeg	Szabó János	Tót	Szabó János

Két Szabó János szerepel csupán család- és keresztnévén ragadványnév, illetve egyéb megkülönböztető nélkül.

Olyan esetekben azonban, ha nem élt hasonló nevű család a faluban, a más helységből oda költöző nem kapott ragadványnevet, bár erre a lehetőség megvolt. Pl.

H 1743 Udvarib [61] Békési Istvan Lakatos Katával

Gyermekeik születési adata előtt már csak így szerepel az apa: Békési István

C. A ragadványnevekkel kapcsolatos problémák

A kabai háromelemű névanyag típusba sorolása és statisztikai áttekintése előtt két problémát kellett tisztáznom: egyik a ragadványnevek elválasztása a név elé alkalmilag odairt köznévi szerepű, illetőleg nem névfunkciójú bejegyzésektől; a másik a ragadványnevek változásával kapcsolatos jelenségek vázolása.

I. A ragadványnevek elválasztása egyéb, a ragadványnevek helyén található névszóktól.

a, Földrajzi eredetű ragadványnevek esetében.

A környező és kis részben távolabbi helységek nevei különböző formában szerepelnek a személynevek mellé írva. Ezek bizonyos szabályszerűségek alapján csoportosíthatók. A rendszerezésre szükség van ahhoz, hogy legalább is megközelítő pontossággal el lehessen választani a ragadványnév funkciójú-i képzős helyneveket azoktól az -i képzős helynevektől, amelyek csupán helyjelölők. Ezt az 1741 -50-es névanyag ide vágó részét

alapján végeztem el.

Tipusok

1. Megjelöli a személy lakhelyét:

-ban, -ben lakó; -on-en lakó

pl. H 1749 Debrecenben lakó Máté Paalt Nyilas Ersébettel 13 ilyen jelölés van, s mind a házassági anyakönyvből való. Gyermekeiket már nem Kabán anyakönyvezették. 11 esetben a vőlegény való más faluból, s a menyasszony kabai. Az esküvői szertartást pedig máig is megőrzött szokás szerint ilyen esetben a leány lakóhelyén végzik.

Az előbbivel azonos funkciója egy prédikációs halott neve mellett az a bejegyzés: Nádudvari lakos Moni István középidéjű ember. / Valószínűleg Kabán érte a halál, s nem szállították haza /.

2. A -rul, -rul, -rül, -ról; -bul, -bülragok jelölik a viszonyt ebben a csoportban:

Pl: Udvaribul Földesi János Daróczi Katával

38 házassági és 8 születési adat van e csoportban, tehát hasonló körülményekről van szó, mint az előző csoportban. Három család ezekből már Kabán anyakönyvezetett.

3. Jövevény

Hat házassági, négy keresztelési, három temetési adat mellett áll. Mind külön eset. A megkereszteltek nem a házasultak gyermekei. A temetés három énekszós gyermektemetés volt. Egyik sem azonos a kereszteltekkel, és ezek sem a házasultak gyermekei. Tehát a jövevények némelyike itt házasodott meg, másik csoportjának itt született gyermeke, a harmadik csoportbeliéke itt halt meg. Ahogy jöttek, tovább is álltak. A század későbbi évtizedeiben is gyakori a jövevény bejegyzés.

4. -bul, -rul való jövevény; -i jövevény

Itt már őrdemesnek tartotta megjegyezni a lelkész, hogy honnan érkeztek a jövevények.

Két temetési adat:

P 1745 Kovács Mih[ály] H[osszu] Pál[y]i jövev[én]y öreg

É 1744 Jövevény Tüski fél [?] Cselős Péter öreg

Egy jövevény, de letelepült család adatai:

P 1745 Szat[már]-Németiből v[aló] jövev[ény]

Szász Andr[ás] fiacskája

alakulása: 1746 Szatmár Nem Szász And[rás]leá Panda

1747 Szász András fia Mihály

Két házaspárnak csak esketési adata szerepel.

5. -rul, -bul való

Egy házassági, születési temetési adat tartozik ide. Ezek más helységekből Kabára származott emberek voltak.

A csoportosítás és az összehasonlítás fontos tanulsággal járt: Minél inkább közeledünk ahhoz a tipushoz, amelybe tartozók helyi lakossá váltak, az egyes csoportokon belül annál inkább csökken a házassági adatok aránya, és egyen-súlyba kerül a születési és halálozási adatok mennyisé-gével. Ennek az arálynak a megléte követelményként tá-masztható az -i képzős helynevekre vonatkozóan is. E sze-rint nem ragadványnév az a 29 - i képzős helynév, amé-ly csupán házassági adatokban szerepel. Pl.

H 1747 Bárándi Gyenge Jánost itt lakos Dobai Évával.

Az adatok többségében kétségtelenül ragadványnevek-kel állunk tehát szemben, ha

- a, több azonos vezetéknév - és keresztnévű család is van: kialakulása indokolt
- b, házassági, keresztelési, bűntetési és temetési ada-tok arányosan tartalmazzák
- c, az egy személy nevével kapcsolatos adatok többsé-génél szerepel az -i képzős helynév
- d, egész család vagy családok tartoznak ide
/ ez utóbbi perdöntő lehet, de természetesen egyedülálló személyeknek is lehet ragadvány-nevük/.

b. Tisztséget, hivatást, foglalkozást jelentő közszók elválasztása közszói eredetű ragadványnevektől

Ilyen jellegű bejegyzések szerepelnek néhány olyan vezetéknév előtt is, amelyeknek gyakorisága

indokoltta t. szí a ragadványnév - funkciót:

Eskütt Szabó János

Kis Biró Moln Istv

Kis Biró Nagy István

Eggy-házfi Pap Mihály

A gyakorlat azonban az volt, hogy mindenki, akinek a falu irányításával kapcsolatos bármiféle feladatköre volt, a funkcióját - különösen ha az rangosabb volt - következetesen beírták az anyakönyvbe. Ilyen megjelölések fordulnak elő gyakrabban:

Fő Biro, Biró Ur, Notarius, Eskütt, KisBiró, Predikator, Kántor, Curátor, Rector, Tanító, Tan.ember, Leányok tanítója, Eggy-házfi, Harangozó. Rendszerint olyan vezetéksnevek előtt találhatók, amelyek nem tesznek szükségessé megkülönböztetést:

1785 Fő Biro Erdelyi Perentz fia Mihály

H 1741 Notar Motjai Andr: Menyhárt Ilonával

1754 Prédikátor Szalai György fia Josef

keresztapák 1760 Rector Dobrai Mih

P 1760 Ok Rectora Kalmár István 22

P 1748 Tanító La(zlo István leánya 16 hol

1791 Kántor Áronfi György L Kristina

1781 Harang Rásó Perentz Le Kata

A nevek után írva is megtalálhatók ezek a foglalkozásjelölések:

1746 La zlo Istv Tan. ember leánya Susanna

1774 Bojti Janos Notarius fia János

1770 Román Márton Fő Biró Leánya Juliánna

Az említett bejegyzések tehát köznévi jelentsük, a tisztségek betöltésével járnak együtt: csak abban az időszakban kerülnek a nevek mellé, mikor viselőjük ténylegesen főbiró, kurátor, kántor, stb.

c. A cigányok jelölése

Hasonló következtetésre jutunk, ha megvizsgáljuk a Czigány, Czig, Cz, tzigány, cigány legény jelöléseket. Ez nem név, hanem a nemzetiség közszói megjelölése. Általában a kételemű név előtt található, de áll értelmezőként

a teljes név után , sőt többször előfordul a vezeték - és keresztnév közt is. Pl:

1791 Cz Takáts Adám L Er/ébet

1787 Takáts Adam Tzig:/ fia András

B 1781 Takats czigány Adam teremt [ette] mond [ásért] poenit

H 1761 Horváth István Czigány Legény vette

Czigány Sakács András Leányát Sárát

A foglalkozást jelölő és a cigány szó gyakran áll a név után. Fontos, hogy meghatározzuk a ragadványnév helyét-. Általános a magyar nyelvterületen a következő képlet: ragadványnév - vezetéknev - keresztnév. BEKE ÖDÖN Asztalos István : Szél fuvatlan nem indul c. regényéből közül ilyeneket is: Kocsia Jóska, Kicsi, Bálint Pali Kő Könyves. A Huszonnégyen kezdtek -ből való : Vágó Mihály Sütő stb. A regény színhelye Fehér megye, ahová esetleg a Heves megyéből betelepült summások hozhatták. / Nyr BEKE ÖDÖN, A ragadványnevek szórendjéhez: Nyr. LXXVI, 300/ ZOLNAI BÉLA így ír ezzel kapcsolatban: " Egyébként arról sincs tudomásom, hogy a dunántúli Fejér megyében, ahol- nan magam is származom, hasonló típusu ragadványnevek szokásban volnának." / A ragadványnevek szórendjéhez: Nyr. LXXVII, 142/

Olyan esetekben, amikor nagy a bizonytalanság a harmadik elemként megjelenő szó helyét illetően, nagy a valószínűsége, hogy nem egyéb közszói megjelölésnél. A cigányok esetében a korabeli éles elkülönültségből és lebecsülésből eredt a megjelölés, szemben a tisztséget jelölő szavak indítékaival.

II. A harmadik névelem továbbfejlődése

A ragadványnevek sem mentesek azoktól a változásoktól, melyek a nyelv egészére vonatkoznak. Természetes jelenség új nevek felbukkanása, mások eltűnése, bizonytalanság a köznévi, gunynévi, ragadványnévi funkciók közt. A rendelkezésre álló adatokon a ragadványnevek továbbfejlődésének következő eseteit figyeltem meg:

- a, aragadványnévből vezetéknév alakul
- b, a ragadványnév betűnévvé zsugorodik
- c, " eltűnik

a, Ragadványnévből vezetéknév alakul

" Gyakoriak a ragadványnevek, s ezekből aztán, bár sok elmulink viselőjével együtt, családnév alakulhat." /BÁRCZI

GÉZA: A magyar szókincs eredete 139/

Több esetben előfordult, hogy egyes személyek két - és háromelemű neveken is szerepelnek, mégpedig olyanformán, hogy ragadványnévük használatos vezetéknévként is. Főként a Sarkadi névvel kapcsolatos ez a jelenség. Ezek közül a Sarkadi Nagy Ferenc nevének alakulását vázolom:

1. Sarkadi Nagy Ferenc neve:

H 1741 Sark: Nagy Fer: Hajdu Judittal

B 1741 Sark: Nagy Ferentzné meg leánykori paráznaságért

P 1772 Sarkadi Nagy Ferentz 56

H 1777 Öreg Gal Istv v Neh

Sarkadi Ferentz özvegy [ét] Hajdu Juditot

2. Gyermekeik adatai mellett

1. 1741 Sarkadi Nagy Ferentzné Zabi leá Er/éb

É 1744 Sark: Nagy Ferentz leá : kisd.

2. 1744 Sarkadi Ferentz leán Sára

1771 Nádudvaron L Kardos I fju L egény vett

Sarkadi Nagy Fer haj Leány Sárát

3. 1749 Sarkadi Nagy Ferentz lea. Judit

É 1751 Sarkadi Ferentz leánya 2 esztendő

4. 1757 Sarkadi Nagy Fer leá : Rébéka

É 1762 Sarkadi Ferentz leany Rebeka

5. 1760 Sarkadi Ferentz fia Mihály

P 1771 Sarkadi Nagy Ferentz fia Mihály 11 est

A Sarkadi Nagy Ferenc Sarkadi Ferenc alakok egymásmellettisége tulajdonképpen azt a fogót mutatja, amikor nagyjából egyenlő mértékben szerepel a Sarkadi második és harmadik névelemként. A Sarkadi vezetéknévvé válása csak Sarkadi Nagy Ferenc fiának, Sarkadi Gyorgynek nevénel következik be:

1746 Sarkadi Nagy Ferenc fia György
H 1771 I L Sarkadi Nagy György v Noh P Nagy I tv ár
h L Ilonát

1771 Sarkadi György Fia Mihály

1774 Sarkadi György Le Rebeka

1777 Sarkadi György Le Rebeka

1779 Sarkadi György Le Anna

1783 Sarkadi György Le Susanna

É 1784 Sarkadi N György Le Susanna

Sarkadi Nagy Ferenc fia ugyan még örökölte apja ragadványnevét, de mivel másik Sarkadi György nem élt ebben az időszakban /1741-1800/, gyermekei neve mellett teljesen szükségtelenné vált a megkülönböztető Nagy név. Az 1784-es temetési adatban már csak emlékként bukkant fel a Nagy név N -né rövidült alakja.

Az átalakulás mozzanatai:

A Sarkadi 1. ragadványnév

2. ragadványnév és vezetéknév felváltva

3. vezetéknév.

b. A ragadványnév betűvé zsugorodik

MIKESY SÁNDOR : Miért alakultak, ki vezetékeveink?

/MNYr . LXXXIII,82-87/ c. dolgozatában elsősorban bürokratikus indítékokra vezeti vissza a vezetékevek kialakulását. Kétségtelen, hogy a kancelláriai és királyi rendeleték meggyorsították a második névelő felvételét, módosították az egyes helységneveket. A névanyag kialakulása viszont az egyes közösségekben történt. A * Czokus -, Sutor-féle nevek talán csak deakosításai a meglevő magyar neveknek, hisz a dica- írók nem találhattak nevet^{mindenki számára}. Az adminisztratív tényezőknek jelentősége elsősorban a már meglevő névanyag továbbformálásában volt. Szerepe lehetett a ragadványnevek betűvé rövidülésében is.

Kaba XVIII. századi névanyagában a ragadványnevek és a betűnevek aránya nagy mértékben a betűnevek javára tolódik. Összehasonlítottam az 1751-1760 és az 1781-1790-es évtized bejegyzéseit. Ragadványnév az 51-60-as időszakban 24, betűnév 8 va n a születési anyakönyvben,

1781-1790 közt 116 ragadványnév és 236 betűrövidítés található. Tehát míg az első időszakban a ragadványnév a rövidítéseknek négyszerese, 30 évvel később alig teszi ki felét. A rövidítések száma 30 év alatt csaknem harmincszorosára nőtt, a ragadványneveké még ötszörösére sem.

A ragadványnevek lerövidítésére az adta meg a lehetőséget, hogy csökkent a jelentőségük a faluban. Az anyakönyvbe egyre több adatot jegyeztek be egy személyre vonatkozólag, s ott sem volt fontos, a teljes név kiírása. Ez a mód ismeretessé vált a községben: tudatosultak és elterjedtek a betűnevek. Ez a ragadványnevek anygának viszonylagos elszegényedésével járt együtt. Kétségtelen, hogy hosszú időbe telt, míg a K jelentése csak a Kabai vagy Kis ragadványnévre szűkült le. A XVIII. században e kettőn kívül még a következőket jelentette: Kaptos, Karczagi, Ketskés, Keresi, Kerékjártó, Kerülő. Kocsis, Kondás, Konyári.

E névhelyettesítő betűknek a népi névadásban betöltött későbbi szerepéről LŐRINCZE LAJOS megállapítása: " Az újabb időben némely vidéken jelentős szerepe van a népi névadásban a megkülönböztető név betűkkel / Á. B. / való helyettesítésének. E betűk eredetileg a megkülönböztető név rövidítései voltak, de ilyen jellegüket már sok esetben elvesztették! / Szempontok és adatok személyneveink újabbkori történetéhez: Magyar Nyelvjárások I, 72/

A XVIII- századi anyagban még csak a ragadványnév teljes és rövidített alakjának egymásmellettiisége mutatható ki:

H 1776 Udvari Nagy Mihály Szovat [i] Jenei Istv Le
Ketskés Ersebet

1777 Udvari Nagy Mih fia Balint

1780 Udvari Nagy Mihaly Le Ersebet

1781 Udvari Nagy Mihaly fia Mihály

1787 U Nagy Mihaly fia Janos

- 1790 U Nagy Mihalynak Le Mária
 1793 Udvari Nagy Mihály L Rebeka
 1796 U Nagy Mihály fia Sándor
 H 1762 Földesi Babó István I Leg vette nehai
 Lakatos István árva hajadon lea Annát
 B 1765 F . Szabó István gyoltsot lopott
 1774 M Nagy Andras Lea Erjebet
 1778 Mézar[os] Nagy Andr Lea Er[ok] 3¹/₂
 1780 B Szilágyi István fi István
 E 1781 Bodi Szilágyi Istv f István l e₃t
 H 1775 D Kováts Istvan Vette Ladányból
 Egri Péter h Le Annát
 1778 Debretz [eni] Kováts Istvan fia István
 1780 D Kováts Istvan Le Sara
 1783 D Kováts Istvan fia Sándor
 1786 D Kováts Istvan fia János

A felsorolt példákban a ragadványnév első helyen állt. Figyelmet igényel itt még a következő: Napjainkban is elterjedt a faluban a Kis P. név / Pl. Kiss P. Sándor/ Ezeknek kialakulása csakis azzal magyarázható, hogy a Kisk-ről a ragadványnév funkció áttolódott a második helyen álló névre. Az 1700-as években élt Kis Pál András és Kis Pál István nevében tehát a Pál lenne a ragadványnév. Ennek betüvé zeugorodott alakja a P. Ez magával vonja annak a feltételezését, hogy k i v é t e l - k é n t megjelent a ragadványnév a vezetéknév és keresztnév között. Kialakulása szempontjából tehát belső keletkezésű ragadványnév. Kialakulása talán:

*Kis Pál fia András → Kis Pál András / vezetéknév - ragadványnév - keresztnév/.

Ezeknek eldöntésére a rendelkezésre álló szűkszavú anyakönyvi bejegyzések nem adtak elegendő anyagot.

2c. A ragadványnév eltűnése

Nem találtam rá adatot, hogy ez minden átmenet nélkül következett volna be. A XIX. század elején feltűnően megcsappannak a ragadványnevek bejegyzései. Egyes nevek / Madarászi, Sági/ még sokáig tartják magukat. Ha néhány nevet nem írnának kik következetesen a század közepéig, felfoghatnánk adminisztrációs egyszerűítésnek is a ragadványnevek elhagyását. A század elejétől már nemcsak az apát és a keresztszülőket, hanem az anya nevét is bejegyzik. Lehet, hogy ennek is szerepe volt de kétségtelen, hogy a ragadványnevek száma jelenleg szegényebb a XVIII.

századinál. Szűkebb körben ismertek és többségükben gunynévi jellegűek. Igaz, hogy "egymástól csak bizonyos hangulati, érzelmi telítettség különbözteti meg" a ragadvány és gunynevet, / LŐRINCZE LAJOS: Szempontok...68/ a faluban található harmadik névelemek jellege ma elűt a korábbi századokétól, a csak egyrésze tekinthető megőrzött régiségnek.

C. A XVIII. századi kabai ragadványnevek.

Gyakoriságuk és a kabai névanyag rendszerében elfoglalt helyük alapján ragadványnévnek tekinthetjük a következőket:

Alföldi	2	Dienes	1	Juhász	3
Árva	1	Erdős	1	Kabai	3
Bárándi	1	Farkas	2	Kaptsos	2
Barta	2	Fodor	4	Karczagi	4
Bartsai	1	Földesi	2	Ketskés	3
Batiz	1	Gara	1	Keresi	1
Bodi	2	Gombos	1	Kerékjártó	1
Bodor	1	Görög	2	Kerülő	1
Buzás	1	Gulyás	4	Kis	3
Csatári	3	Hajdu	1	Kocsis	3
Csátré	1	Hertzeg	2	Kondás	1
Csikós	1	Horvát	3	Konyári	1
Csordás	3	Husi	1	Ladányi	4
Debreceni	1	Ispány	3	Lakatos	3

Madarászi	6	Ökrös	1	Szász	1
Marinka	1	Örsi	1	Szerepi	1
Matyi	2	Pálinkás	1	Szoboszlai	1
Menyhárt	1	Pap	5	Szőke	1
Mászáros	4	Péter	1	Szőlősi	1
Molnár	1	Rácz	2	Szücs	1
Monus	1	Sápi	4	Takáts	2
Nádudvari	3	Sarkadi	8	Tóth	1
Nagy	4	Sós	3	Udvari	3
Nemes	1	Sőrés	2	Vári	1
Orosz	1	Sütő	1	Varju	1
				Vas	1

A felsorolt 76 -féle ragadványnevet összesen 167 személy viselte.

Megjegyzés: Amennyiben a Kis Pál István féle név Pál tagja ragadványnév, a fentiek ezzel a névvel bővülnek, összesen két személy viselte.

LÓRINCZE LAJOS felhívja a figyelmet arra, hogy a nevek pusztá felsorolása nem elegendő, meg kell vizsgálni többek közt az eredeti névhez való viszonyukat./ vö.

Magyar Nyelvjárások, I, 65/

A ragadványnevek a következőképpen kapcsolódtak a másodlagos névelemhez: / A zárójelbe tett szám az azonos ragadvány- és vezetéknévűek számát jelzi/

Szőlősi Bagdány	Molnár Debretzeni	Gara Kis
Ladányi Balog	Szücs Dienes	Juhász Kis
Csikós Bodi	Gulyás Erdéli	Árva Kovács
Hertzeg Bodnár	Takáts Harangozó	Csátré Kovács
Vári Borbély	Bodor Juhász	Debreceni Kovács
Gulyás Bölenyi	Bartsai Kis	Kerülő Kovács
Kondás Búszörményi	Csordás Kis	Konyári Kovács
Kerékkjártó Csukás	Erdős Kis	Orosz Kovács

Ökrös Kovács	Ladányi Nagy	Ladányi Szabó
Órsi Kovács	Mászáros Nagy /4/	Madarászi Szabó /4/
Szoboszlai Kovács	Péter Nagy	Matyi Szabó /2/
Takáts Kovács	Sápi Nagy /4/	Nagy Szabó
Vas Kovács	Sarkadi Nagy /8/	Náduvári Szabó /36
Juhász Lónyai	Sőrés Nagy	Pállinkás Szabó
Juhász Márton	Udvari Nagy /3/	Papp Szabó
Rátz Máté /2/	Csordás Pap	Szász Szabó
Tóth Menyhárt	Kabai Pap	Szerepi Szabó
Bárándi Molnár	Keresi Pap	Szőke Szabó
Lakatos Molnár /3/	Kis Pap	Bodi Szilágyi /2/
Nagy Molnár /3/	Madarászi Pap	Monus Szilágyi
Marinka Molnár	Nemes Pap	Sütő Szilágyi
Sós Molnár /3/	Barta Szabó /2/	Dienes Szücs
Batiz Nagy	Csatári Szabó /3/	Madarászi Szücs
Csordás Nagy /5/	Csordás Szabó	Parkas Takáts /2/
Fodor Nagy /4/	Pöldesi Szabó /2/	Buzás Tót
Hási Nagy	Görög Szabó	Gombos Tót
Görög Nagy	Gulyás Szabó /2/	Kis Tót /4/
Ispány Nagy /3/	Hajdu Szabó	Menyhárt Tót
Juhász Nagy	Herczeg Szabó	Varju Tót
Kaptsos Nagy /2/	Juhász Szabó /2/	Alföldi Varga /2/
Karczagi Nagy /4/	Kabai Szabó /2/	Ladányi Varga
Kocsis Nagy /3/	Ketskés Szabó /3/	Juhász Varju /2/
	Kis Szabó /4/	

Összesen 76 név, 167 személy

Milyen keresztnévek mellett állnak a felsorolt fagadvány- és vezetéknévek?

Szőlősi Bagdány István	Szüts Dienes Péter
Ladányi Balog János	Gulyás Erdéli János
Csikós Bodi Mihály	Takáts Harangozó Mihály
Hertzeg Bodnár Mihályné	Bodor Juhász János
Vári Borbély András	Bartsai Kis István
Gulyás Bölenyi János	Gara Kis István
Köndás Bösörményi István	Juhász Kis István
Kerékjártó Csukás Mihály	Csordás Kis János
Molnár Debretzeni Sámuel	Erdős Kis Miklós

Takáts Kováts András
Árva Kováts Istvánné
Debreceni Kováts István
Kerülő Kováts István
Konyári Kováts István
Sas Kováts István
Csátré Kovács János
Grosz Kováts János
Ökrös Kovács János
Órsi Kovács János
Szoboszlai Kovács János
Huhász Lónyai János
Juhász Marton János
Rácz Máté István /2/
Tóth Menyhárt János
Nagy Molnár András
Marinka Molnár György
Bárándi Molnár István
Lakatos Molnár István /3/
Nagy Molnár István
Sós Molnár István
Sós Molnár János
Nagy Molnár Mihály
Sós Molnár Péter
Ispány Nagy András /3/
Karcagi Nagy András
Mészáros Nagy András
Sápi Nagy András
Podor Nagy András
Sarkadi Nagy Bálint
Sóres Nagy Bálint
Husi Nagy Ferenc
Sarkadi Nagy Ferenc
Csordás Nagy György
Görög Nagy György
Juhász Nagy György
Csordás Nagy István

Kapcsos Nagy István
Kartzagi Nagy István
Kocsia Nagy István
Barkadi Nagy István
Sápi Nagy István
Batiz Nagy János
Csordás Nagy János /2/
Podor Nagy János
Horvát Nagy János
Kapcsos Nagy János
Kartzagi Nagy János
Kocsia Nagy János /2/
Mészáros Nagy János
Péter Nagy János
Sápi Nagy János
Sarkadi Nagy János
Udvari Nagy János
Podor Nagy Mihály
Karcagi Nagy Mihály
Ladányi Nagy Mihály
Mészáros Nagy Mihály
Sápi Nagy Mihály
Sarkadi Nagy Mihály
Udvari Nagy Mihály
Csordás Nagy Péter
Mészáros Nagy Péter
Sarkadi Nagy Péter
Sóres Nagy Péter
Udvari Nagy Péter
Sarkadi Nagy Sámuel
Podor Nagy Sándor
Sarkadi Nagy Sándor
Csordás Pap Mihály
Kabai Pap Mihály
Keresi Pap Mihály
Kis Pap Mihály
Madarászi Pap Mihály
Nemes Pap Mihály

Madarászi Szabó András
Pap Szabó Amdrás
Nádudvari Szabó András
Gulyás Szabó Ferenc
Kis Szabó Ferenc
Gulyás Szabó György
Pap Szabó György
Csordás Szabó István
Földesi Szabó István
Ketskés Szabó István
Kis Szabó István
Nagy Szabó István
Madarászi Szabó István
Nádudvari Szabó István
Pap Szabó István /3/
Barta Szabó János
Csatári Szabó János
Földesi Szabó János
Görög Szabó János
Hajdu Szabó János
Hereeg Szabó János
Juhász Szabó János
Kabai Szabó János
Kecskés Szabó János
Kis Szabó János
Madarászi Szabó János
Szerepi Szabó János
Szőke Szabó János
Barta Szabó Mihály
Csatári Szabó Mihály
Juhász Szabó Mihály

~~Szatári~~ Kecskés Szabó Mihály
Ladányi Szabó Mihály
Madarászi Szabó Mihály
Matyi Szabó Mihály
Szász Szabó Mihály
Csatári Szabó Pál
Matyi Szabó Pál
Kis Szabó Péter
Nádudvari Szabó Péter
Kabai Szabó Sándor
Pálinkás Szabó Sára
Bodi Szilágyi György
Monus Szilágyi István
Sütő Szilágyi Istvánné
Bodi Szilágyi Mihály
Madarászi Szűcs Mihály
Dienes Szűcs Péter
Farkas Takács János
Farkas Takács Mihály
Buzás Tót András
Kis Tót András
Kis Tót István
Menyhárt Tót János
Varju Tót János
Gombos Tót Mihály
Kis Tót Mihály
Kis Tót Péter
Ladányi Varga István
Alföldi Varga János
Alföldi Varga Mihály
Juhász Varju János
Juhász Varju Péter

Mely keresztnévek szerepelnek a ragadványneves alakokban?

János /48/	Péter /12	Pál / 2/
István /37/	György /7/	Bálint /2/
Mihály /32/	Ferenc /4/	Miklós /2/
András /15/	Sándor /3/	Sámuel /2/
		Sára /1/

Összesen: 13 név , 167 személy.

A keresztnévek gyakoriságuk szerinti felsorolásában is ugyanezek a leggyakoribbak: János, István, Mihály, András. A Györgyöt és a Ferencet itt megelőzi a Sándor név. A Sára az egyetlen női név, mely három elemmel szerepel. A harmadik névelem jelentős részéről kimutatható, hogy öröklődik, nőnevek mellett való előfordulásukat mégis szinte véletlennek tekinthetjük. Magyarázata: a lányok teljes nevükön csak kivételként találhatók az anyakönyvben. Férjhezmenésükig mint valakinek a lányát írják be őket, utána valakinek a feleségeként szerepelnek. *

A ragadványnevek típusba sorolásával kapcsolatban a vezetéknévek rendszerezésétől eltérő csoportosítást javasol KÁLMÁN BÉLA: " Talán logikusabb volna/ és ilyen csoportosítás is elképzelhető/ , ha szófajok szerint csoportosítanók anyagunkat, tehát: 1. főnév, 2.melléknév, a, egyszerű, b, -a képzős melléknév, c, folyamatos melléknévi igenév, 3. egyéb szófaj." /XVI. századi jobbágynéveinkhez: Magyar Nyelvjárások VII,38/

Ennek ellenére a BENKŐ féle jelentéstani csoportosítás mellett döntöttem. Az egyes névtípusokat ugyanis csak így lehet összevetni a vezetéknévek csoportjaival. 1.Földrajzi névből:

Alföldi	Földesi	Madarászi	Szerepi
Báréndi	Gara	Nádudvari	Szoboszlai
Barteai	Kabai	Órsi	Szőlősi
Bodi	Kartzagi	Sarkadi	Udvari
Csatári	Konyári	Sápi	Vári
Debreceni	Ladányi		

2 Személynévből:

Barta	Csátré	Fodor	Marinka
Batiz	Dienes	Matyi	Menghárt
			Péter

3 népnévből:

Görög	Orosz	Szász
Horvát	Rátz	Tót

4. Testi Tulajdonságot jelentő szóból:

Bodor	Nagy
Kis	Szőke

5. Állatnévből:

Farkas
Varju

6. Igéből:

Keresi

7. Foglalkozásnév: /tiszttség, ellátottság, életsora stb/

Árva	Herceg	Kondás	Pap
Buzás	Ispány	Lakatos	Sós
Buzás	Mészáros	Sőrés	
Csordás	Juhász	Mészáros	Sőrés
Csikós	Kapcsos	Molnár	Sütő
Erdős	Ketskés	Monus	Szűts
Gulyás	Kerékjártó	Nemes	Takáts
Hajdu	Kerülő	Ökrös	Vas
	Kocsis	Pálinkás	

8. megfejtetlen:

Husi

A ragadványnévfajták összefoglaló táblázata:

	névfajták		viselőik száma	
foglalkozásnévi:	31	40,76 %	69	41,26 %
földrajzi névből:	22	28,93 %	54	32,29 %
személynévi:	9	11,83 %	14	8,37 %
népnév:	6	7,89 %	10	5,98 %
testi tulajdonság:	4	5,26 %	14	8,37 %
állatnévi eredetű:	2	2,63 %	3	1,79 %
igéből:	1	1,31 %	1	0,59 %
megfejtetlen:	1	1,31 %	1	0,59 %
összesen:	76	99,92 %	167	99,24 %

A vezetéknévvel összehasonlítva egyetlen jelenséget emelek ki: a foglalkozásnevek nemcsak viselőik számát tekintve vezetnek, hanem a csoporthoz tartozó névféleségek számát tekintve is. Ez talán a vezetéknév kialakulása idejének és a raga/dványnevek általánossá válása korszakának eltérő történelmi körülményeivel magyarázható.

=+=

=+=

=+=

A Magyar Nyelvtudományi Társaság 1958-as névtudományi konferenciája jelentős állomás volt a névtan fejlődésében. Dolgozatomat a konferencia tanulságai és utmutatásai alapján állítottam össze, természetesen felhasználva a névkutatás korábbi eredményeit is. A felsorolt adatok és tanulságok egy alföldi / Debrecen környéki/ község XVIII. század névanyagába adtak betekintést.

=+=

A FELHASZNÁLT IRODALOM:

történelmi vonatkozásuak:

DANKÓ IMRE, A Körösköz-bihari hajduság: A Gyulai Erkel
Ferenc Múzeum kiadványai 1959

H.FEKETE PÉTER: Hajduszoboszló és a Hajduság pusztulása
1660-ban / Hajduböszörmény 1960/

RÉVÉSZ IMRE : Magyar református egyháztörténet /Debrecen 1938/

MEZŐSI KÁROLY; Bihar vármegye a török uralom megszűnése
idejében /1692/ : Településtörténeti Tanul-
mányok 1943

VARGA GÉZA: Hajdumegye leírása 1882

névtani vonatkozásuak:

BÁRCZI GÉZA: A magyar szókincs eredete /Bp 1958/

BENKŐ LORÁND: A régi magyar személynévadás/Bp 1949/

BENKŐ LORÁND; A családnévvaltoztatás kérdései: Magyarországon
XVII-XVIII

BENKŐ LORÁND, A történeti személynévvizsgálat kérdései:
MNY. XLV,

BENKŐ LORÁND: Néhány becenevünkről: Nyr. LXXIV

HARTNAGEL SÁNDOR: A személynévek lélektanához /Bp 1936/

KÁLMÁN BÉLA, XVI. századi jobbágynévinkhez: MNYtj VII.

KARÁCSONY SÁNDOR ZSIGMOND, Személynéveink 1500-tól
1800-ig: Nyelvtudományi Értekezé-
sek 28. sz . 1961

KARÁCSONY SÁNDOR ZSIGMOND, Földrajzi és társadalmi indíté-
kok a XVIII. századi személynévadásban:
Névtudományi Vizsgálatok 1960

LŐRINCZE LAJOS; Szempontok és adatok személynéveink újabb-
kori történetéhez : Magyar Nyelvjárások I.

MAKSAY FERENC, A családnévek kialakulásához: NévtVizsg.1960

MELICH JÁNOS, Családnéveinkről: MNYLXXXIX.

MELICH JÁNOS, Keresztneveinkről: MNY. X.

MIKESY SÁNDOR, Névészeti kérdések: NévtVizsg.1960

MIKESY SÁNDOR: A szavajárási nevekhez: MNY. LIII.

NÉMETH GÉZA, Egy dunántúli falu keresztnévanyaga 1790
óta: M Nyvj. II.

PAPP LÁSZLÓ; Szabó István Bács Bodrog és Csongrád megye
dézsmelajstromai 1552-ből: MNy. LI.

RÁCZ ENDRE; Néhány szempont becéző keresztnéveink vizsgálatához: NévtVizsg. 1960.

SZABÓ ISTVÁN; Bács Bodrog és Csongrád megye dézsmalajstromai 1552-ből: MNYTK. LXXXVI.

T A R T A L O M:

BEVEZETÉS

A helység történetének áttekintése 1

A fő források 4

A NEVEK VIZSGÁLATA

Az egyeleműség nyomai 8

Vezetéknevek 13

Egy 1572-es defter névanyaga 14

1692-es összeírási adatok 15

anyakönyvi adatok 18

Keresztnevek

Csoportosításuk 36

Becézett alakok 39

Kettős keresztnevek 42

Névöröklés 43

Ragadványnevek

Kialakulásuk szükségessége 44

E névfajtaival kapcsolatos kérdések 45

Csoportosításuk 54

FELHASZNÁLT IRODALOM 62